

Trumål.

St. meld. nr. 15.

(1936)

Hannevig-saka.

Tilråding frå Utanriksdepartementet 24 januar 1936, samtykt med resolusjon av Kronprinsregenten same dag.

(Målboren av utanriksminister Halvdan Koht.)

Stortinget gjorde den 10 april 1935 i møte for stengde dører dette vedtaket etter tilråding frå Utanriks- og Konstitusjonskomiteen:

I. Det henstilles til regjeringen å yde sin medvirken til at det erstatningskrav som den norske undersått Christoffer Hannevig mener å ha mot Amerikas Forente Stater i anledning av de amerikanske myndigheters forhold overfor ham i forbindelse med rekvisisjonsordren av 3 august 1917 blir innbragt for en internasjonal voldgiftsdomstol i de former og på den måte som finnes mest formålstjenlig.

II. Det er Stortingets forutsetning at alle utgifter og omkostninger ved en eventuell voldgiftssak og dom skal være det offentlige uvedkommende, samt at de nødvendige garantier i den anledning må være betryggende ordnet innen 1 september 1935.

Vedtaket var samrøystes. Dermed er likevel å merka at ymse talarar gav fråsegn om at dei berre røysta for tilrådinga etter den tolkinga som utanriksministeren hadde gjeve ho.

Det som utanriksminister Koht sa i so måte, var dette: Han streka sterkt under, liksom ordføraren for tilrådinga Sven Nielsen hadde gjort det straks i fyrevegen, at når dei norske juristane var so usamde om dei juridiske spørsmåla i saka, so måtte eit søksmål på juridisk grunnlag vera svært tvilsamt. «Dei norske statsmaktene,» sa han, «tok då òg i 1926, då dei skulde freista føra saka for Hannevig i Amerika, det standpunktet at saka ikkje måtte bli fremma på rettleig grunnlag, og det amerikanske State Departement sa den gongen, i 1927, sterkt og greitt ifrå, at dei ikkje vilde taka omsyn til noko slag rettskrav frå Hannevig. — — — Ut ifrå

just dette same synet tok dei norske statsmaktene — både regjering og storting — i 1928 standpunkt mot å krevja skiltsdom etter den skiltsdomsavtalen som Noreg hadde med Amerika, nett for di denne avtalen berre galdt juridiske tvistemål, rettsvistemål. Skulde vi no reisa eit søksmål på slikt eit grunnlag, berre på det juridiske grunnlaget, må det vera opplagt for alle at vonene våre til å vinna kan i det minste ikkje vera serleg trygge. Det står då klart for meg, at skal vi no på nytt venda oss til dei Foreinte Statane i denne saka, freista føra fram eit krav på vederlag for Chr. Hannevig, freista vinna for han det vederlaget som det retteleg kan vera spørsmål om, då må vi i det minste for det fyrste byggja kravet på det som kan synast rimeleg, på omsynet til kva som er «billeg». Det er den fyrste vegen vi må prøva. — — — Eg trur at slikt eit krav, ført fram på det grunnlaget, burde ein kunna få unionsregjeringa i Amerika til å gå med på at skiltsmänner avgjorde. Framlegget som ligg fyre frå nemnda, er so romsleg forma — det er sagt at saka skal bli førd inn for ein internasjonal domstol i dei formene og på den måten som ein finn mest formålstenleg — so eg synest det gjev regjeringa ei naturleg og rimeleg fullmakt som regjeringa kan nytta.»

I samhøve med den fullmakta som regjeringa soleis fekk, tok Utanriksdepartementet saka upp so fort som råd var. Den amerikanske sendemannen i Oslo, Mr. Hoffman Philip, var på den tida burte på reis. Men departementet nytta ventetida til å fyrebu forhandlinga både her og i Washington.

Sendemannen i Washington, Morgenstjerne, fekk melding om kva som var planlagt i

Vedlegg: 1—2. Skriv millom Utanriksdepartementet og sendemann Morgenstjerne. — 3. Skriv frå advokat C. A. Torstensen til Utanriksministeren. — 4. Memorandum om de grunnleggende kjensgjerninger i Hannevig-saka. — 5. Notat, diktert av utanriksministeren. — 6—7. Skriv millom utanriksministeren og sendemann Morgenstjerne. — 8. Memorandum av 26 juli 1935. — 9. Notat, diktert av utanriksråd Esmarch. — 10—11. Skriv frå sendemann Morgenstjerne til Utanriksdepartementet. — 12. Skriv frå statssekretær Hull til sendemann Morgenstjerne. — 13. Promemoria av professor Frede Castberg.

Hannevig-saka.

skriv frå 20 april 1935 (vedlegg 1), og han gav fyrebels svar om synet sitt på saka i skriv den 11 mai (vedlegg 2).

Etter munnleg samråd med Christoffer Hannevig og advokaten hans, C. A. Torstensen, fekk departementet 14 mai ei utgreiing frå denne siste om grunnlaget for det kravet Hannevig kunde ha på vederlag for tap (vedlegg 3). Og i departementet vart det sett upp eit lite memorandum på engelsk (vedlegg 4) som freista samla dei faktiske hovudpunkta i den amerikanske framferda mot Hannevig utan omsyn til dei juridiske stridsspørsmåla. Dette memorandum vart nøgje gjennomgått i lag med ordføraren for Utanriks- og Konstitusjonskomiteen i saka, stortingsmann Sven Nielsen.

Det vart so overgjeve til Mr. Philip i ein samtale som utanriksministeren hadde med han den 29 mai, og han lova bera det norske ynskemalet fram for regjeringa si (sjå vedlegg 5).

Med utgangspunkt i det ynsket han på si side då tok upp, og i samhøve med ein tanke utanriksministeren hadde halde fram i stortingsmøtet den 10 april, la utanriksdepartementet den 7 juni fram ein kongeleg proposisjon (St. prp. nr. 74 for 1935) «Om bemyndigelse for regjeringen til å innbringe for voldgiftsrett spørsmålet om billighetserstatning til det amerikanske firma George R. Jones Co.». Og dette framlegget om fullmakt for Regjeringa vart samrøystes vedteke i Stortinget den 24 juni. Melding om framlegget vart gjeven til sendemann Morgenstjerne i skriv 22 juni (vedlegg 6).

Den 16 juli vende no Morgenstjerne seg til den amerikanske understatssekretæren Walton Moore, og det høyrdest då som det norske tilbodet om skilddom i Jones-saka med grunnlag i det som kunde vera «billeg», skulde hjelpa til å få fram skilddom på same grunnlaget i Hannevig-saka (sjå vedlegg 7).

Men i røynda hadde det amerikanske utanriksdepartementet alt den 11 juli gjeve sendemannen sin i Oslo pålegg om å segja frå at den amerikanske regjeringa rekna Hannevig-saka for upp- og avgjort med avvisinga i 1927, og at ho ikkje såg nokon rettleig eller rettviss grunn til å taka ho oppatt. Eit stutt memorandum om dette, dagsett 26 juli (vedlegg 8), bar den amerikanske sendemannen i Oslo fram til det norske utanriksdepartementet 30 juli (sjå vedlegg 9).

Fyrr endå sendemann Morgenstjerne hadde fått kunnskap om det som soleis hadde gått for seg, hadde han 6 august ein ny samtale med understatssekretær Moore; der var dessutan den juridiske konsulenten for det amerikanske utanriksdepartementet Mr. Hackworth til

stades. No fekk Morgenstjerne vita at den amerikanske regjeringa alt hadde avvist det norske ynsket om skilddom i Hannevig-saka. Og alt det han tala til stønad for det norske ynsket, hjelpte ingen ting (sjå vedlegg 10).

Han gav seg likevel ikkje med dette, men gjekk til sjøve utanriksministeren, statssekretær Hall den 15 august, og fekk då lovnad på at statssekretæren personleg skulde setja seg inn i saka (sjå vedlegg 11).

Men det skriftlege svaret som kom den 22 august (vedlegg 12), var ei ny avvising. ~~Dermed~~ var det då heilt på det reine at den vegen som utanriksministeren hadde sagt i Stortinget 10 april fyrst måtte bli prøvd, no var stengd. Venskapleg semje om skilddom var det inga von om lenger. Departementet tok difor no upp til dryfting spørsmålet om det var mogleg å tvinga saka fram til skilddom.

Utanriksministeren hadde lova den 10 april at han skulde halda Stortinget i kunnskap om koss det gjekk med saka på kvart einaste avgjerande steg ho vart førd til, og den 5 oktober fekk han høve til å greia ut for den store Utanrikskomiteen koss det til då hadde gått. Med grunnlag i ei utgreiing han hadde fått ifrå folkerettskonsulenten i departementet professor Castberg, heldt han fram at det tyktest sjå ut som det einaste ein kunde tvinga seg til etter traktatane med dei Foreinte Statane, det var å få saka fram for ei millomfolkeleg granskingsnemnd etter Bryan-traktaten frå 24 juni 1914.

Ordskiiftet i komiteen synte at det her var eit mannjamt ynske om at Regjeringa ikkje skulde gjera noko meir i saka fyrr ho hadde fått ho lagt fram på nytt for sjøve Stortinget. Fyresetninga var då at Stortinget skulde få ei utgreiing om dei framgangsmåtane som no kunde vera brukande til å få saka prøvd for millomfolkeleg rett, og om dette spørsmålet har professor Castberg uttala seg i eit serskilt promemoria frå 9 november (vedlegg 13).

Med omsyn på kostnaden torer departementet gå ut ifrå at det vilde gå likso mykje med til å føra saka for ei granskingsnemnd etter Bryan-traktaten som til rettargangen for ein millomfolkeleg domstol. Og skulde arbeidet i granskingsnemnda ikkje føra fram til ei avgjersle, kunde det då bli same kostnaden uppatt med å skyta saka til domstolen.

Stortingsvedtaket frå 10 april sette ein frist for Chr. Hannevig til 1 september 1935 med å skaffa trygd for rettargangs-kostnaden. Meinnga var å gjeva Hannevig rimeleg tid til å syta for dei pengane som måtte

Hannevig-saka.

til. Utanriksministeren hadde i Stortinget sagt at til rettargang for ein millomfolkeleg domstol måtte han rekna med ei utgift på 600 000 kr. Skulde rettargangen kunna bli skipa på meir einfeit vis etter den planen som utanriksministeren tenkte seg, vilde det vera mogleg å få utgiftene mykje lenger ned. So lenge dette spørsmålet stod uavgjort, meinte departementet det vilde vera lite rimelig å krevja garanti av Hannevig for den større summen, og etter det som hadde gått for seg då saka vart dryft i Stortinget, rekna departementet med at det var i samsvar med fyresetningane for stortingsvedtaket når det lét advokaten for Hannevig vita at det vilde lengja fristen for han. Då so Utanrikskom-

teen uttala ynske om at heile saka skulde venta til ho på nytt hadde vore framme for Stortinget, og dermed alt var på det uvisse med framgangsmåten, vart det ein naturleg konsekvens at departementet måtte venta med å krevja garantien til Stortinget på nytt hadde gjort vedtak i saka.

I samhøve med det som her er framhalde, skal då departementet

råda til:

Fyrelegget frå Utanriksdepartementet frå 24 januar 1936 om Hannevig-saka, med vedlegg, blir framsendt til Stortinget.

Vedlegg 1.

**Skriv frå Utanriksdepartementet til sendemann Morgenstjerne,
Oslo 20 april 1935.**

I t r u m å l.

Herr Sendemann Morgenstjerne.

Departementet sender hermed til Dykk opprit etter ordskiftet i Stortinget for stengde dører 10 april 1935 om Hannevig-saka. Eit eksemplar av løynleg tilråding frå Utanrikskomitéen i Stortinget dagsett 8 desember 1934 vart sendt Dykk med 76 U. 11. 2. 35.

De vil sjå av desse to aktstykkka at Stortinget samrøystes har vedteke at Regjeringa bør gjera tiltak til å få Hannevig-saka inn for internasjonal dom, men at Regjeringa har fått frie hender til å finna dei beste formene for slik internasjonal avgjersle, og at utanriksministeren har sagt at han aller fyrst vil freista på å få Regjeringa i U. S. A. til å gå med på å la saka bli avgjort etter equity som bygger på fakta i saka utan omsyn til reint formal-juridiske distinksjonar.

Tanken min er at eg no for det fyrste vil tala med den amerikanske sendemannen her, Mr. Philip, når han kjem tilbake frå orlovet sitt, venteleg i fyrstninga av mai månad. Eg må vel gå ut ifrå at han lovar å leggja spursmålet fram for State Department, og De er då hermed fyrebudd på mogleg dryf-

ting med tenestemennene der, so De kan halde fram den synsmåten Regjeringa her bygger på.

For det fyrste kan det berre bli reint fyrebels dryfting. Endeleg avtale um domstol og sakførsel kan det berre bli når Hannevig har gjeve turvande garanti for kostnaden med rettargangen. Helst vilde eg ha reglane for sakførsla so einfelte som råd kan vera, so utgiftene ikkje skal bli urimeleg store. Og til domstol har eg tenkt at eg helst vilde ha tri utlendingar, — ein engelsmann, ein sveitsar og ein nederlending eller fransmann, — soleis ingen frå Noreg eller frå Amerika.

Eg har tenkt å segja til Mr. Philip at eg er viljug til å gjera framlegg for Stortinget um å ta skilddom i Jones-saka på same grunnlaget.

De kjenner saka godt frå fyrr, so dette er fyrebels nok til å setja Dykk inn i kva eg har tenkt å gjera.

Halvdan Koht.

H. C. Berg.

Vedlegg.

Hannevig-saka.

Vedlegg 2.

**Skriv fra sendemann Morgenstjerne til Utenriksdepartementet,
Washington, D. C., 11 mai 1935.**

Fortrolig.

Utenriksdepartementet.

Jeg takker for det Kgl. Departements fortrolige skrivelse av 20 f. m. med bilag, og har nøie merket mig regjeringens standpunkt i Hannevig-saken sånn som dette kommer til uttrykk i Departementets nevnte skrivelse og i Utenriksministerens uttalelser i Stortingets møte for lukkede dører den 10. april sistleden.

Efter det som opplyses om den fremgangs måte Departementet akter å følge må jeg antagelig være forberedt på muligheten av nårsomhelst å bli kalt til State Department for å drøfte saken. Jeg vil da gjerne overfor det Kgl. Departement presisere at jeg oppfatter stillingen sånn at jeg isåfall skal fremholde at den norske Regjeringens ønske er at man skal søke å skjære tvers igjennem Hannevig-sakens juridiske og formelle komplikasjoner og bringe den inn for en særlig voldgiftsnevnd som på grunnlag av sakens faktiske omstendigheter skal treffe avgjørelse om en rimelig erstatning til Hannevig som billighet måtte tilsi.

Til min rettleiding vil jeg be Departementet godhetsfullt bekrefte om det syn jeg tidligere har gjort gjeldende i en rekke skrivelser og dokumenter vedrørende denne sak; blandt annet i mine skrivelser til Statsminister Lykke av 26 november 1926 og 10 januar 1928, samt særlig i mitt utkast til note til State Department, datert 16 april 1927 (St. med. nr. 9 (1931) side 32—36, bilag C) faller sammen med den norske Regjeringens syn og om jeg under mine eventuelle konferanser i State Department kan uttale mig i alt vesentlig overensstemmende med nevnte noteutkast. Jeg er selvsagt opmerksom på at konklusjonen dennegang må være en annen. Mens formålet i 1927 var å bevege State Department til direkte å yde Hannevig en rimelig og rettferdig erstatning, så skal vi nu søke å enes om å bringe saken inn for en voldgiftsdomstol på grunnlag som foran nevnt.

Jeg kan tenke mig at der under forestående drøftelser i State Department kan bli rettet direkte spørsmål til mig om den norske Regjering mener at Hannevigs krav er rettslig begrunnet. Såfremt vi ikke ønsker på sakens nuværende trin å avgi nogen uttalelse herom, kunde jeg kanskje komme utenom det ved å svare at min Regjering for øieblikket ikke ser nogen nødvendighet for å komme inn på

sakens rettslige sider, av den grunn at man anser det i enhver henseende ønskeligst at saken — eventuelt i analogi med Jones-saken — kan bli avgjort efter almindelige rettfærdighets- og billighetshensyn.

I anledning av uttalelsen i Departementets skrivelse av 20 ds. om at man fra norsk side helst vilde ha en domstol av 3 europeere, så er jeg for mitt vedkommende enig i at en sånn sammensetning vilde være ønskelig. Jeg tror dog å burde nevne at jeg frykter for at sånn som stemningen er her for tiden vil State Departement vanskelig gå med — eller våge å gå med — på at nevnden sammensettes på den måten. Bitterheten mot krigsskyldnasjonene spiller inn, man så det under senatsdebatten om U. S. A.'s tilslutning til Den faste domstol for mellempoplelig rettspleie. Kjenner jeg stemningen her rett vil både kongressen og opinionen — hvad enn State Departement måtte være villig til — steile overfor det å legge avgjørelsen av en sak med et fremmed land i hendene på en nevnd bestående av 3 europeere. Jeg har villet nevne dette, men jeg vil i tilfelle selvsagt gjøre mit ytterste for å opnå den ordning som den norske Regjering foretrekker.

Som det er det kgl. departement bekjent har jeg gjennom alle år ment at Christoffer Hannevig har vært urimelig hårdt behandlet av vedkommende amerikanske myndigheter og at han har et på almindelig rettfærdighet krav på erstatning. Det er derfor med opriktig beklagelse jeg må erkjenne at der synes å være meget store vanskeligheter å overvinne for å få myndighetene her til å gå med på en prøvelse av saken som den vi nu foreslår. I min fortrolige skrivelse av 6 mars d. å. (nr. 314) har jeg omtalt State Departements lite velvillige innstilling i denne sak og jeg har nevnt nogen av de uttalelser i Hannevigs disfavør (Haag-domstolen av 1922 og Oslo byretts dom av 3 september 1928) som vi må være forberedt på å bli møtt med. Likeledes påstander om Hannevigs forretningsførsel inntatt i U. S. A.'s trykte innlegg i Haag i 1922. Jeg må enn videre være enig i hvad der blev anført under debatten i Stortingets møte for lukkede dører 10 april d. å., nemlig at man må gå ut ifra at St. med. nr. 8 (1928) er kjent av myndighetene

her. Dette er ikke et hyggelig materiale å bli møtt med under eventuelle forhandlinger. Motparten sitter dessverre allerede med så altfor mange trumfer å spille ut mot oss. Jeg tror kanskje vårt utenriksstyre ikke kunde pålegge en utsending en sværere oppgave enn den å føre Hannevig-saken til en lykkelig løsning. Jeg er forvissnet om at det Kgl. Departement er opmerksom på dette. Min personlige tro på at saken tross alle komplikasjoner og juridiske svakheter i sin kjerne er en rettferdig sak vil selvsagt hjelpe mig til — i den utstrekning jeg måtte få

befatning med saken — å gjøre mitt ytterste. Men jeg tror man må se i øinene den mulighet at saken tidligere er kjørt så fast at man ingen vei kommer til tross for de ytterste anstrengelser og all mulig godvilje.

Jeg vil be Departementet la mig vite om jeg under mulige drøftelser i State Department bør uttale at når den norske regjering nu tar Hannevig-saken op så er det i henhold til enstemmig vedtak av Stortinget.

W. Morgenstjerne.

Vedlegg 3.

Skriv frå advokat C. A. Torstensen til Utanriksministeren, Oslo 14 mai 1935.

Herr Utenriksminister Halvdan Koht,
Oslo.

Ad Hannevig-saken.

Jeg tillater mig å referere til personlig konferanse med Herr Utenriksministeren for en tid tilbake og likeledes til min klient, Herr Christoffer Hannevigs konferanse med Dem i forrige uke. Etter Herr Hannevigs meddelelse til mig forstår jeg at Herr Utenriksministeren ønsker å fikserer de linjer som fra denne side formentlig bør legges til grunn for betraktningen av Hannevigs krav på Amerika.

På Herr Hannevigs vegne skal jeg i den anledning tillate mig nogen bemerkninger. Jeg kan selvsagt ikke gå i detalj og jeg oppfatter det dertil således at heller ikke det vil være ønskelig.

Skibsreder Hannevig var eier av 19 skibsbygningskontrakter. Disse hadde han inngått selv eller ved sine skibsakjeselskaper, Bulk Oil Transport, Inc., og Manns Steamship Corporation, og kontraktene var inngått med The New Jersey Shipbuilding Company, Pennsylvania Shipbuilding Company og The Pusey & Jones Company. Disse verksteder eiedes også i formen av aksjeselskaper, men forholdet var såvel for skibsselskapene som for verkstedenes vedkommende, at Hannevig i realiteten var eneier.

Verkstedene var pr. 3 august 1917 under utbygning, og denne var anslått av Shipping Boards representant, Mr. W. G. Coxe, å være kommet så langt:

For Pusey & Jones Company 100 pct. ferdig, Pennsylvania-verkstedet 75 pct. ferdig og for New-Jersey-verkstedets vedkommende 25 pct. ferdig.

Ved nevnte tidspunkt var U. S. A. gått inn i krigen, og der var under 15 juni 1917 vedtatt en lov som tillot presidenten eller de han bestemte å beslaglegge eller overta ledelsen (commandere) eller ekspropriere eiendommer, kontrakter etc. etc. I henhold til denne lov beordret presidenten 11 juli 1917 The United States Shipping Board Emergency Fleet Corporation å gripe inn på den måte som Shipping Board fant det nødvendig for å opnå at skibsbygningsindustrien arbeidet utelukkende i regjeringens interesse og for regjeringens regning og risiko. Verkstedene blev derved beordret til kun å arbeide for regjeringen og i enhver henseende å følge board'ens instruksjoner og bestemmelser og verkstedene ophørte i realiteten å virke eller bestå som private forretninger. Det fremgår likefrem av Shipping Boards korrespondanse, at verkstedene i virkeligheten ikke lenger var annet enn Shipping Boards agenter i krigsforberedelsene. Enhver skibsbygning for privat regning og i henhold til de bestemmelser og disposisjoner som verkstedene på forhånd hadde truffet ophørte. Man bygget for Statens eller for Shipping Boards regning.

Efter dette blev der den 3 august 1917 tatt skritt fra Shipping Boards side, bl. a. overfor de forannevnte 3 verksteder. Skibsreder Hannevig betegner Shipping Boards inngrep som en rekvisisjon og efter alt som foreligger synes denne betegnelse å være helt uttreffende. Fra den dag ophørte enhver privat skibsbygning ved verftene. Der byggedes for Statens regning og ingen av de kontraktseiere som hadde erhvervet kontrakter fikk disse utført. En følge derav var videre bl. a. at samtlige kontraktseiere fikk underretning om at de intet måtte betale til verk-

Vedlegg.

Hannevig-saka.

stedene på sine kontrakter, da Shipping Board hadde overtatt kontrollen og ledelsen av verkstedenes for den skibsbygning regjeringen trengte.

Ved disse disposisjoner gikk skipsreder Hannevig og hans ovennevnte skibsselskaper glipp av sine kontrakter med verkstedene. Disse kontrakter er aldri blitt utført for Herr Hannevig eller selskapene. Ni kontrakter blev kansellert av Shipping Board. De ti resterende blev utført med de forandringer som efter board'ens mening krigsbehovet nødvendiggjorde, men forøvrig byggedes skibene efter de foreliggende kontrakter. De innkjøpte eller kontraherte materialer blev benyttet. Det er dog å merke at kontraktene i en rekke punkter blev betydelig endret ved board'ens inngripen.

Angående den rekvisisjon som fant sted uttaler Shipping Board's resolusjon av 13 mars 1920:

«Whereas, Pursuant to the Emergency Shipping Fund provisions of the Urgent Deficiencies Appropriation Act approved June 15, 1917, (40 Stat. 182) and Executive Order of the President dated July 11, 1917 (No. 2664), The United States Shipping Board Emergency Fleet Corporation on or about August 3, 1917, issued its requisitioning orders directing the shipbuilding companies now comprised in the Pusey & Jones Company, a consolidated corporation organized and existing under the laws of the State of Delaware, to discontinue ship construction for private account in their respective shipyards and to continue such work of construction for account of the United States Shipping Board Emergency Fleet Corporation, upon such terms of just compensation as should thereafter be determined by the Corporation pursuant to § 3 of said Emergency Shipping Fund provisions.»

Som det sees følger det av lov og de øvrige regler for alle tilfelle, at Presidenten har å utmåle «just compensation» for private eiendommer som blir rekvirert til bruk og/eller eie.

Denne utmåling av erstatningen er aldri foretatt for Herr Hannevigs vedkommende. Derimot har Shipping Board i resolusjon av 13 mars 1920 fastsatt en erstatning til verkstedene i anledning av bruken av disse. Denne erstatning beløp sig til \$ 7.194.975.

Det er en tydelig forutsetning at denne erstatning ikke omfatter erstatning for selve verkstedene som sådanne. Dette fremgår bl. a. av den tilførsel som finnes i innledningen til resolusjonen. Jeg skal tillate mig å citere denne efter Appendix to the case of the United States (1922) side 345:

«Mr. Clark of the Law Division presented a resolution which he had prepared, awarding just compensation to the Pusey & Jones Company on account of claims growing out of construction of vessels by that company for the Emergency Fleet Corporation.

Mr. Kimmick, counsel for Mr. Hannevig of that company, appeared before the Board and made an oral argument and presented a typewritten statement regarding the claim of Mr. Hannevig. After Mr. Kimmick had made his arguments and had withdrawn, a lengthy discussion was held, at the conclusion of which the Chairman directed Messrs. Gillen, Clark and Beck to confer with Mr. Kimmick and endeavor to effect a settlement of his claim, and to return and report the result to the Board. These directions were complied with, and upon the return of Messrs. Gillen, Clark and Beck, Mr. Gillen stated that he had suggested to Mr. Kimmick that Mr. Hannevig be paid the actual amount of money that he had invested in the Pusey & Jones yard, with interest at 6 per cent for the time it was invested, the Fleet Corporation to then take over the yards. After a further discussion, Mr. Stevens stated that he was disinclined to make a final settlement with Mr. Hannevig until the latter had made a final settlement of all of his obligations in connection with the yard. The Chairman replied that as preliminary to that, it was necessary for the Fleet Corporation to make some adjustments with Mr. Hannevig, and that the proposed resolution went a long way in that direction.»

Der har altså vært på tale allerede på det tidspunkt å betale skipsreder Hannevig tilbake alt hvad han hadde investert med 6 pct. årlig rente av det investerte beløp. Når det ikke blev gjort, var det ikke fordi man ikke anså sig forpliktet til å betale erstatning, men fordi man vilde avvente at «Mr. Hannevig . . . . . made a final settlement of all of his obligations in connection with the yard».

Shipping Board var selvsagt på det rene med bestemmelsen at der skulde erlegges «just compensation» og at denne, for å citere den samme resolusjon av 13 mars 1920 skulde omfatte «proper allowances for the cancellation of certain of said construction and for amortization of the investment in and depreciation of, the plants and facilities and appurtenances thereto employed in said construction, including the elements of amortization and depreciation».

Ved Shipping Boards resolusjon av 1920 blev den erstatning som da var under fastsettelse bestemt til ovennevnte \$ 7.194.975.

Dette beløp fant verkstedene ikke tilstrekkelig til fullt oppgjør på det tidspunkt, hvis herr Hannevig skulde ta verkstedene tilbake uten krav iøvrig. Man benyttet da den adgang som loven gir til å erklære sig villig til å motta 75 pct. av erstatningen og til å la Court of Claims avgjøre hvad der ytterligere skulde betales. Imidlertid vilde Shipping Board fratrekke \$ 3.776.636 som skipsreder Hannevig og hans medinteresserte hadde oppnådd i fortjeneste (som følge av ren konjunkturstigning) ved salg av forskjellige skibsbygningskontrakter til The Cunard Line (som på det tidspunkt i realiteten var den britiske regjerings representant for innkjøp av tonnasje). Disse salg av kontrakter til The Cunard Line foregikk i april 1917 og noget tidligere, og de oppnådde avancer hadde intet-somhelst med verkstedene å gjøre ved rekvisisjonen 3 august 1917. Senere er resolusjonen av 13 mars trukket tilbake, hvilket formentlig også er i strid med loven.

Erstatning for skibskontraktene er aldri gitt eller utmålt, og såvidt sees er der fra Hannevigs side heller ikke fremsatt noget krav forsåvidt i den tid som gikk forut for Hannevigs konkurs i februar 1921. Dette henger muligens sammen med at Hannevig oprinnelig gikk ut fra at de nybygninger som faktisk blev utført skulde tilbakeleveres til ham eller skulde kunne selges av ham, hvilket viste sig å være i strid med de amerikanske myndigheters bestemmelser, uaktet de efter Hannevigs mening både muntlig og skriftlig hadde gitt tilsagn om tilbakelevering. Det er altså grunnen til at «just compensation» for disse kontrakter ikke er diskutert fra Herr Hannevigs side. Imidlertid er det formentlig en given ting at Herr Hannevig i og for sig ikke behøver å fremsette noget krav på «just compensation», idet han efter loven skal tilmåles sådan uten videre. I den forbindelse bør det bemerkes at Kristiania-gruppen jo har fått erstatning for sine 9 kontrakter som var erhvervet fra herr Hannevig og skulde bygges på hans verfter, kontrakter som altså i realiteten var i samme stilling som Hannevigs egne 19 kontrakter.

Jeg henviser i denne forbindelse til Carlo de Luca report av 26 juni 1934 som hermed vedligger. Jeg henleder oppmerksomheten på at Congress og Senat fastslår at en eier efter

loven er «entitled to judicial determination and award of just compensation», samt at loven ikke tvinger Shipping Board å gjøre fradrag for sådan «just compensation» og at den endelige fastsettelse i tilfelle av tvist henhører under domstolene.

Jeg henviser videre til at sådan «judicial determination and award» har funnet sted (2 desember 1919) for Krisiania-gruppens kontrakter, jfr. Appendix to the case of the United States, s. 184. Som nevnt er «determination and award of just compensation» for herr Hannevigs skibsbygningskontrakter overhodet aldri foretatt.

Det som skipsreder Hannevig efter min opfatning må ha rettskrav på er:

- I. Erstatning for skibsverftene fastsatt efter verdien 3 august 1917 da rekvisisjonen fant sted. Hertil kommer det beløp som herr Hannevig bevislig har lagt ut til verkstedene efter 3 august 1917, efter opgave på anmodning fra Shipping Board, ca. \$ 3.900.000. (Beløpet er angitt i sekretær Bahrs fremstilling.)
- II. Erstatning i henhold til awarden av 13 mars 1920.
- III. Erstatning for 19 skibsbygningskontrakter, likeledes efter de aktuelle markedsverdier 3 august 1917 da de i realiteten blev berøvet herr Hannevig.

Det er videre spørsmål om ikke herr Hannevig også tilkommer ytterligere erstatning, bl. a. fordi han ikke har fått oppgjør i lovlig tid for de rekvisisjonerte verdier. Det må være påtagelig at han derved er påført omfattende tap, idet han blev avskåret fra å foreta oppgjør med sine kreditorer og blev tvunget til konkurs såvel i U. S. A. som i Norge og i andre land.

Det kan muligens også vise sig at herr Hannevig har ytterligere krav. En nærmere gjennomgåelse av skibsselskapenes, verkstedenes og Hannevigs personlige papirer vil klarlegge dette spørsmål, og jeg skulde anta at man burde ta reservasjon ved de forhandlinger som nu skal etableres, om at herr Hannevig også muligens har ytterligere krav i tillegg til de foran nevnte.

Ærbødigst

C. A. Torstensen.

Vedlegg.

Hannevig-saka.

Vedlegg 4.Översettelse.**Preliminary Memorandum on the Fundamental Facts of the Case of Mr. Hannevig.****Foreløbig memorandum om de grunnleggende kjensgjerninger i Hannevig-saken.**

Without entering into an argument about the formal juridical questions of the case, the following is an attempt at summarising the fundamental facts that seem to justify the demand of a fair compensation of the losses suffered by Mr. Christoffer Hannevig.

Uten å komme inn på de formelle juridiske sider ved denne sak, er der i det følgende gjort et forsøk på å sammenfatte de grunnleggende kjensgjerninger som synes å berettige til å fremføre et krav om rimelig erstatning for de tap som herr Christoffer Hannevig har lidt.

1.

By orders of the U. S. Government, dated August 3 and October 19, 1917, three shipbuilding yards belonging to companies controlled by Mr. Hannevig (at Wilmington, Delaware, and Gloucester, New Jersey) were required for the disposal of the Shipping Board Fleet Corporation. All ships in building at the said yards and all materials bought or contracted for in view of their completion were taken over by the Fleet Corporation, and the yards were ordered not to make any new contracts for building ships but with the formal consent of the F. C.

A few months later, in January 1918, the three companies in question were consolidated under the name of the Pusey & Jones Company (Delaware), still practically in the sole ownership of Mr. Hannevig.

1.

Ifølge ordrer fra den amerikanske regjering av 3 august og 19 oktober 1917 blev tre skibsverfter som tilhørte selskaper som herr Hannevig hadde kontroll over (i Wilmington, Delaware, og Gloucester, New Jersey), rekvirert og stillet til Shipping Board Fleet Corporation's rådighet. Alle skib som var under bygning ved nevnte verfter og alle materialer som var kjøpt eller kontrahert til bygning av skibene, blev overtatt av Fleet Corporation, og verftene fikk ordre om ikke å avslutte nogen nye kontrakter for bygning av skib uten Fleet Corporation's uttrykkelige tillatelse.

Nogen få måneder senere, i januar 1918, blev de tre selskaper omdannet til ett selskap under navn av The Pusey & Jones Company (Delaware), idet de fremdeles praktisk talt var i herr Hannevigs eie.

2.

The building program for the three yards as per August 3, 1917, comprised forty-five ships with a total tonnage of about 313 000 tons. Of these forty-five ships, twenty-seven had been contractet for either by Mr. Hannevig personally or by companies controlled by him (The Bulk Oil Transports and The Manns Steamship Corp.). Of the remaining eighteen contracts seventeen had been transferred to the Cunard Steamship Company and one to the Continental Transportation and Oil Co. Of the said twenty-seven contracts originally owned by Mr. Hannevig or his companies, nine were later on sold to Norwegian shipowners. According to a specified statement Mr. Hannevig had invested in the shipbuilding yards and in the ships under construction in these yards the amount of \$ 6 715 307, of which \$ 2 848 125 prior to August 3, 1917.

The above mentioned requisition orders involved the owners of the contracts as well as the shipbuilding yards. Mr. Hannevig was thus affected in both ways, in his double capacity as contract-owner and ship-builder.

2.

De tre verfters byggeprogram den 3 august 1917 omfattet 45 skib med en samlet tonnasje på omtrent 313 000 tonn. Av disse 45 skib var 27 kontrahert enten av herr Hannevig personlig eller av selskaper som han hadde kontroll over (The Bulk Oil Transports og The Manns Steamship Corp.). Av de øvrige 18 kontrakter var 17 overdradd til Cunard Steamship Company og én til Continental Transportation and Oil Co. Av de nevnte 27 kontrakter, som oprinnelig eiedes av herr Hannevig eller hans selskaper, blev 9 senere solgt til norske skibsredere. Ifølge en spesifisert opgave hadde Hannevig nedlagt i skibsverftene og i de skib som var under bygning på disse verfter, \$ 6 715 307, hvorav \$ 2 848 125 før den 3 august 1917.

De ovennevnte rekvisisjonsordrer berørte eierne av kontraktene så vel som skibsverftene. Herr Hannevig blev således rammet på begge måter, både i sin egenskap av kontraktseier og skibsbygger.

The yards remained under the orders, control and domination of the Fleet Corporation, acting as agent for the United States, for more than three years. (The shipbuilding companies were prevented from carrying on their private business from August 3, 1917, to September 29, 1920.) During this period they were not permitted to work in the customary commercial manner, but were ordered to produce their output with the greatest possible speed in order to meet the war needs of the United States. The Fleet Corporation appointed its own representatives as officers of the shipbuilding yards and took entire control over their financial arrangements and their methods of work.

Of the forty-five ships referred to above, thirty-four, totalling about 253 000 d.w. capacity, were delivered to the Shipping Board, the last one in September 1920. As to the remaining eleven ships, on which considerable work had been done, the Fleet Corporation in 1918 stopped the construction of them, and in September 1919 gave it up altogether.

3.

During the time when the construction of ships for the Fleet Corporation went on, it became clear that the funds available did not permit the Pusey & Jones Co. to carry out the program laid down. The Fleet Corporation therefore undertook to give a loan not exceeding \$ 5 000 000, besides advancing some smaller amounts, and received as security a mortgage on the properties of the company. No dividends were to be paid by the latter until the loan and the advanced amounts had been covered.

On March 13, 1920, a resolution was adopted by the Fleet Corporation, intended to award just compensation to the Pusey & Jones Co. on account of the claims of that Company arising from the construction of vessels for the Emergency Fleet Corporation. This resolution recognized the obligation of payment of the actual cost of the ships and in addition thereto a determined profit, amortization of investment in plant facilities, depreciation of plant and appurtenances and cancellation fees on eleven vessels, the construction of which had been cancelled. The total of the sums awarded amounted to \$ 7 194 975.

On the other hand, according to the resolution certain deductions were to be made from this amount. The first of these deductions concerns the so-called «Cunard resale profits». As already mentioned, Mr. Hannevig had, prior to August 3, 1917, sold seventeen contracts to the Cunard Steamship Com-

Skipsverftene var i over tre år under ledelse, kontroll og herredømme av Fleet Corporation, som optrådte som representant for De Forente Stater. (Skibsbygningsselskapene var avskåret fra å drive privat forretning fra 3 august 1917 til 29 september 1920.) I dette tidsrum var det dem ikke tillatt å arbeide på vanlig forretningsmessig måte, idet de fikk ordre om å påskynde produksjonen så sterkt som mulig for å tilfredsstille De Forente Staters krigsbehov. Fleet Corporation opnevnte sine egne representanter som ledere av skipsverftene og overtok den fulle kontroll over disses finansielle disposisjoner og over deres arbeidsmetoder.

Av de ovenfor nevnte 45 skib blev 34, med en samlet tonnasje på 253 000 tonn d.w., levert til Shipping Board, det siste i september 1920. Med hensyn til de øvrige 11 skib, hvorpå betydelig arbeid var blitt utført, stanset Fleet Corporation bygningen av dem i 1918, og i september 1919 blev arbeidet helt opgitt.

3.

I den tid da bygningen av skib for Fleet Corporation pågikk, blev det klart at de midler som stod til rådighet, ikke var tilstrekkelige til at Pusey & Jones Co. kunde gjennomføre det opsatte program. Fleet Corporation påtok sig derfor å yde et lån som ikke skulde overstige \$ 5 000 000, ved siden av nogen mindre forskudd, og fikk som sikkerhet pant i selskapets eiendom. Selskapet skulde ikke betale noget utbytte før lånet og forskuddene var betalt tilbake.

Den 13 mars 1920 gjorde Fleet Corporation vedtak om at der skulde ydes Pusey & Jones Co. rettfærdig erstatning («just compensation») i anledning av de krav som dette selskap hadde for bygning av skib for Emergency Fleet Corporation. Dette vedtak anerkjente forpliktelsen til å betale skibenes virkelige kostende og i tillegg dertil en bestemt fortjeneste, amortisasjon av den i verftene nedlagte kapital og vederlag for verdiforringelse av verftene med tilbehør samt godtgjørelse for annulleringen av 11 skib, hvis bygning ikke blev fullført. De tilståtte beløp gikk op til ialt \$ 7 194 975.

På den andre siden skulde der i følge dette vedtak gjøres visse fradrag i dette beløp. Det første av disse fradrag angår de såkalte «Cunard resale profits». Som allerede nevnt hadde herr Hannevig før den 3 august 1917 solgt 17 kontrakter til Cunard Steamship Company. De priser som var opnådd var betydelig høiere enn de som var fastsatt i de opprinnelige kontrakter med skibs-

Vedlegg.

Hannevig-saka.

pany. The prices obtained had been considerably higher than those stipulated in the original contracts with the shipbuilding yards. According to ordinary business practice it would seem natural that the profit on this transaction, amounting to \$ 3 776 739, should be due to Mr. Hannevig personally in his capacity as owner of contracts or as a broker, while the Fleet Corporation expressed the opinion that the money should have been paid over to the Pusey & Jones Co. Mr. Charles E. Hughes, acting as legal counsel for the Hannevig interests in the United States Court of Claims, has characterized the deduction made by the resolution as being «unlawful, unwarranted and unconscionable».

In fact, Mr. Hannevig had spent the whole amount in order to accomplish the building of the said three yards.

The second deduction made in virtue of the resolution, was based on the fact that the Fleet Corporation had lent to the shipbuilding Company certain sums of money in conformity with the mortgaging arrangement referred to above. In addition to the loan of \$ 5 000 000, certain other sums had been advanced, so that the total deduction on this account amounted to about \$ 6 900 000.

From the sum amounting to \$ 7 194 975 awarded to the Pusey & Jones Co., the Fleet Corporation thus deducted sums amounting to more than ten million dollars. In fact Mr. Hannevig therefore found himself in the position of a debtor owing about three million dollars.

Mr. Hannevig did not find himself able to accept the resolution. Particularly he did not admit the deduction of \$ 3 418 238 based on the sale of the Cunard contracts.

4.

The result of the whole procedure was the complete ruin of the Pusey & Jones Company.

At the time when the requisition order was issued, on August 3, 1917, Mr. Hannevig was undoubtedly a prosperous business man. As it has already been stated, he had invested several million dollars in his yards and in the ships under construction there. At the end of the three years period, during which the Pusey & Jones Company had been engaged in building vessels exclusively for the United States under the orders, control and management of the Shipping Board Emergency Fleet Corporation, and after the resolution of March 13, 1920, giving no adequate compensation for all the work and

verftene. Efter almindelig forretningspraksis skulde det synes rimelig at fortjenesten på denne forretning, ialt \$ 3 776 739, tilfalt herr Hannevig personlig i hans egenskap av kontraktseier eller megler, men Fleet Corporation uttalte som sin mening at beløpet burde ha vært innbetalt til Pusey & Jones Co. Mr. Charles E. Hughes, som optrådte som juridisk rådgiver for Hannevigs interesser i De Forente Staters Court of Claims, har betegnet det fradrag som blev gjort ved dette vedtak som ulovlig, uberettiget og uforsvarlig («unlawful, unwarranted and unconscionable»).

I virkeligheten hadde herr Hannevig brukt hele beløpet for å fullføre bygningen av de nevnte tre verfter.

Det andre fradraget som blev foretatt i kraft av vedtaket, hadde som grunnlag den kjensgjerning at Fleet Corporation hadde lånt skibsbygningsselskapet visse pengebeløp i henhold til den panteavtale som er omtalt ovenfor. I tillegg til lånet på \$ 5 000 000 var der ydet visse forskudd, således at dette fradrag gikk op til ialt \$ 6 900 000.

Fra det beløp på \$ 7 194 975 som blev tilstått Pusey & Jones Co., trakk således Fleet Corporation summer som gikk op til mer enn 10 millioner dollar. I virkeligheten befant herr Hannevig sig derved i en debitors stilling og skyldte omtrent tre millioner dollar.

Herr Hannevig fant ikke å kunne godta dette vedtak. I særdeleshet kunde han ikke gå med på det fradrag av \$ 3 418 238 som hadde som grunnlag salget av Cunardkontraktene.

4.

Resultatet av den hele handlemåte var Pusey & Jones Company's fullstendige ruin.

På den tid da rekvisisjonsordren blev utstedt, den 3 august 1917, var herr Hannevig utvilsomt en velstående forretningsmann. Som allerede nevnt hadde han nedlagt adskillige millioner dollar i sine skibsverfter og i de skib som var under bygning der. Ved utløpet av den treårsperiode i hvilken Pusey & Jones Company utelukkende hadde vært optatt med bygning av skib for regning av De Forente Stater under ordre, kontroll og ledelse av Shipping Board Emergency Fleet Corporation, og efter vedtaket av 13 mars 1920, som ikke gav nogen fyldestgjørende erstatning for alt det arbeid som var utført og all den kapital som var nedlagt, var fore-

capital spent, the enterprises were completely ruined. Mr. Hannevig personally was placed in bankruptcy in New York early in 1921, and in June of the same year The Pusey & Jones Co. went into the hands of receivers.

It must be added here that (according to the wery wording of its introduction) the resolution of March 13, 1920, did not imply by itself the final settlement of all the claims of Mr. Hannevig. But he never became a party to the negotiations that took place later on with a view to giving some compensation to the company and its creditors.

5.

During the years 1920—1925 several lawsuits were being brought up between the Pusey & Jones Co. and the United States. After the month of June 1921, when the Company went into the hands of receivers, the latter acted on behalf of the Company. In July 1926 the administrators of the estate and the creditors came to an agreement with the Fleet Corporation. The latter had originally claimed the payment of a sum amounting to more than three million dollars, whereas the Pusey & Jones Co. had maintained that just compensation would involve the payment to that Company of about fourteen million dollars less the loan and the advances already received, about seven millions. Now the Fleet Corporation offered to pay about three million dollars more than was originally proposed, and the Pusey & Jones Co. reduced its claim by about four and a quarter million, besides admitting the «Cunard» deduction. As a result of this agreement the Pusey & Jones Co. was to pay to the Fleet Corporation the sum of \$ 500 000.

6.

Mr. Christoffer Hannevig had taken no part in the various negotiations which led up to the said agreement, nor had he personally been a party to the lawsuits which preceded those negotiations.

There seems to be no doubt, that the settlement of July 14, 1926, precludes the Pusey & Jones Company from demanding further compensation from the United States Government and thus there is no possibility left to Mr. Hannevig to enter the case before the American Court of Claims. But still the question remains whether Mr. Hannevig personally has received the just compensation for the work that he accomplished and the capital that he invested in the U. S. shipbuilding industry.

tagendet helt ruinert. Herr Hannevig personlig kom under konkurs i New York tidlig i 1921 og i juni s. å. blev Pusey & Jones Co.'s bo undergitt bestyrelse.

Det må tilføies at ifølge selve ordlyden av innledningen i vedtaket av 13 mars 1920 medførte ikke dette i sig selv noget endelig oppgjør av alle herr Hannevigs krav. Men han kom aldri til å delta i de forhandlinger som senere fant sted med det mål for øie å gi nogen erstatning til selskapet og dets kreditorer.

5.

I årene 1920—25 kom det til forskjellige rettssaker mellom Pusey & Jones Co. og De Forente Stater. Etter juni 1921, da selskaps bo blev undergitt bestyrelse, handlet bobestyrerne på vegne av selskapet. I juli 1926 kom bobestyrerne og kreditorene til en ordning med Fleet Corporation. Sistnevnte hadde oprinnelig forlangt betaling av et beløp på over tre millioner dollar, mens Pusey & Jones Co. hadde hevdet at rettfærdig erstatning måtte medføre betaling til selskapet av omtrent 14 millioner dollar, med fradrag av det lån og de forskudd som allerede var mottatt, omtrent syv millioner. Nu tilbød Fleet Corporation å betale omtrent tre millioner dollar mer enn oprinnelig foreslått, og Pusey & Jones Co. nedsatte sin fordring med omtrent 4 1/4 million dollar og gikk dessuten med på Cunard-fradraget. Som følge av denne ordning skulde Pusey & Jones Co. betale Fleet Corporation et beløp av \$ 500 000.

6.

Herr Christoffer Hannevig hadde ikke tatt nogen del i de forskjellige forhandlinger som førte til denne ordning, og han hadde heller ikke personlig vært part i de rettssaker som gikk forut for disse forhandlinger.

Det synes utvilsomt at oppjøret av 14 juli 1926 avskjærer Pusey & Jones Company adgangen til å forlange ytterligere erstatning av De Forente Staters regjering, og det er således ikke mulig for herr Hannevig å bringe saken inn for den amerikanske Court of Claims. Men det spørsmål står ennu åpent om herr Hannevig personlig har fått rettfærdig erstatning for det arbeid han har utført og for den kapital han har nedlagt i den amerikanske skibsbygningsindustri.

Vedlegg.

Hannevig-saka.

Vedlegg 5.**Notat, diktet av Utanriksministeren 29 mai 1935.**

Efter min anmodning var den amerikanske minister Philip hos mig idag. Jeg sa til ham, at jeg efter pålegg og fullmakt fra et enstemmig Storting, måtte tale med ham om en sak, som det for flere år siden var blitt forhandlet om mellom den norske og den amerikanske regjering uten resultat. Men jeg ønsket nu å be om at man vilde skjære gjennom alle slags juridiske og formelle vanskeligheter i denne sak — det gjelder Hannevig-saken.

Jeg sa, at om jeg i korthet skulde opsummere sakens innhold, så var det dette, at Hannevig hadde engang organisert skibsbygningsverfter i Amerika og satt inn i dem en kapital på omtrent 7 millioner dollar. Da så Amerika gikk inn i verdenskrigen, tok den amerikanske regjering disse verfter til sitt bruk, således at Hannevig ikke hadde noget annet å gjøre med dem, enn nettop å la de amerikanske embedsmenn forestå bygning av skib der for sin regning. Og da disse verftene efter litt over 3 års forløp skulde leveres tilbake til Hannevig, erklærte de amerikanske myndigheter, at nu skyldte Hannevig Amerika 3 millioner dollar. — Naturligvis var jo en slik opsummering av den faktiske tilgang ytterst summarisk, men denne gav allikevel et bilde av det som virkelig hadde gått for sig, og da måtte det jo synes meget urimelig at et sådant resultat skulde komme av Hannevigs forretninger. Følgen av at han blev behandlet på denne måte, var at han gikk fallitt, og det blev da siden forhandlet mellom det kompani han hadde grunnlagt og den amerikanske regjering om en ordning, og forhandlingene førte til slutt til det resultat at kompaniet skulde betale regjeringen er halv million dollar. Hannevig selv stod aldeles utenfor disse forhandlinger fordi hans kompani var erklært fallitt, og han kunde som norsk borger ikke reise nogen sak på egne vegne for amerikansk domstol. — Jeg sa at jeg var sikker på at Hannevig selv hadde gjort mange formelle mistak, og at der også kunde bli gjort innvendinger mot Hannevigs forretningsførsel, særlig fra formelle synspunkter. Men i Stortinget var der enstemmighet om at Hannevig ikke hadde fått det som man vilde kalle «a fair deal». Min hensikt nu med denne henvendelse var å få saken lagt frem for den amerikanske regjering nettop på dette grunnlag, at Hannevig hadde krav på en fair behandling. Så det var en appell til amerikansk forståelse av

«fairness» jeg herved rettet. Og jeg mente at det ikke på nogen måte skulde komme i strid med den amerikanske regjeringens prestige eller æresfølelse, om den vilde gå med på å la denne sak bli lagt frem for voldgiftsmenn, som ut fra bedømmelsen av fakta utenfor de juridiske former, kunde avgjøre om Hannevig hadde fått «just ompensation» for alt det som han hadde satt inn i den amerikanske skibsbygningsvirksomhet, og hvis ikke — hvor meget han så burde ha. Jeg mente, at en slik voldgiftsdomstol kunde bli ordnet så enkelt som mulig, og at prosedyren for denne burde foregå i så enkle former som det var mulig, nettop for å undgå en ny ophvirvling av juridiske betraktninger.

Minister Philip sa, at han hadde jo hørt adskillig om denne sak før, og han hadde jo fått et inntrykk av at det også i dette land var ulike meninger om Hannevigs krav.

Jeg bemerket til dette at juristene sikkert hadde vært uenige om det juridiske grunnlag, men at alle i virkeligheten mente at Hannevig ikke hadde fått en absolutt fair behandling.

Minister Philip sa at det skulde være ham personlig en glede å legge saken frem for sin regjering i denne ånd, og at jeg kunde være sikker på å møte fairness fra den side. — Men så bragte han selv frem en annen sak, den såkalte Jones-sak, og sa, at der hadde den norske regjering nektet å gå med på å la den avgjøre ved en voldgiftsrett, fordi den i forveien hadde funnet sin avgjørelse for norsk domstol, for Høiesterrett. Og denne nektelse fra norsk side hadde fremkalt adskillig misstemning i Washington, nettop fordi man mente at heller ikke i dette tilfelle var det blitt vist en fair fremgangsmåte.

Jeg sa dertil, at det var ganske naturlig at den norske regjering hadde hevdet at en sak som var avgjort av den norske Høiesterrett, dermed også måtte være endelig avgjort. Men jeg sa også, at jeg for min del vilde være villig til å legge frem for Stortinget forslag om å la også denne sak bli avgjort av voldgiftsmenn på et lignende grunnlag som jeg hadde foreslått i Hannevig-saken, nemlig et grunnlag av «equity».

Minister Philip var meget glad over dette løfte fra min side, og bad om tillatelse til å meddele det til sin regjering.

Det samtykket jeg naturligvis i.

Da så Mr. Philip spurte om jeg ønsket at

Hannevig-saka.

Vedlegg.

han skulde telegrafere om saken til Washington, sa jeg at det vilde jeg ikke finne riktig å gjøre i en sak som var såvidt innviklet som Hannevig-saken, og at saken hadde jo ventet i så mange år nu, at det ikke vilde være nødvendig å skynde på så umåtelig. Han

sa også at han selv ønsket å skrive om saken, og det vilde han da også gjøre med det samme.

Jeg gav ham et skriftlig resymé av det som jeg kalte «The fundamental facts» i Hannevig-saken.

Vedlegg 6.I trumål.

**Skriv frå Utanriksdepartementet til sendemann Morgenstjerne,
Oslo 22 juni 1935.**

Legasjonen i Washington.

Som De ser av det vedlagte aktstykke (kgl. prop. og innstilling S. Q.) er det semje millom dei norske statsmaktene om at Jones-saka kan bli lagt inn under ein skilsrett på 3 medlemmer, på den fyresetninga at regjeringa i U. S. A. går med på det same for Hannevigsaka. Stortinget kjem til å gjera vedtak om dette i møte den 24 juni.

Dette kan De i trumål segja frå om i State Department, og De har dermed eit høve til å gjera greie for koss den norske regjeringa ser på desse spørsmåla.

For utanriksministeren:

H. C. Berg.

Øyvind Scott-Hansen.

Vedlegg 7.Fortrolig.

**Skriv frå sendemann Morgenstjerne til Utanriksdepartementet,
Washington, D. C., 16 juli 1935.**

Utenriksdepartementet.

Mr. Hackworth, State Departments juridiske konsulent, har vært bortreist, og jeg hadde gjerne villet avvente hans tilbakekomst før jeg søkte State Department i forbindelse med Jones-saken og Hannevig-saken. Mr. Hackworth er nemlig den mann som tidligere er kommet inn på disse saker overfor mig, og såvidt jeg forstår, den eneste av State Departments embedsmenn som har full greie på dem. Da jeg imidlertid igår fikk høre at Mr. Hackworth fremdeles vilde bli fraværende i nogen tid, fant jeg ikke å burde utsette lenger å gi State Department den fortrolige meddelelse som omhandles i det Kgl. Departements ovenciterte skrivelse, og for øvrig gjøre rede for den norske Regjeringens syn på sakene.

I utenriksminister Hulls fravær søkte jeg idag assisterende statssekretær Walton Moore. Jeg meddelte ham at den norske Regjering i forståelse med Stortinget nu var rede til å imøtekomme State Department i Jones-saken også i den henseende at man gikk med på

at saken blev henvist til til en voldgiftsnevnd bestående av 3 medlemmer. Forutsetningen var dog at saken eventuelt skulde tas op som et spørsmål om en billighetserstatning, uten at der blev tale om å underkjenne den norske høiesterettsdom. Jeg sa enn videre at når de norske statsmakter hadde strukket sig så langt som de hadde i denne sak, så var det under den forutsetning at den amerikanske regjering gikk med på å gi Hannevig-saken en tilsvarende behandling. Jeg sa at det var mig bekjent at utenriksminister Koht den 29 mai d. å. hadde talt med den amerikanske minister i Oslo om begge disse saker, og at der i State Department sikkerlig forelå innberetning om samtalen.

Mr. Moore uttalte sin store glede over at vi nu var møttes i enighet om en voldgiftsnevnd på 3 medlemmer. Det hadde lenge ligget State Department særlig på hjertet å få en løsning av Jones-saken. Han syntes å erindre fra vår samtale i juni måned ifjor, sa han, at der også var andre mellemværende som der kunde bli spørsmål om å ordne samtidig. Han trodde at State Department gjerne

Vedlegg.

Hannevig-saka.

så at man om mulig fikk alle gamle saker av denne art bragt ut av verden. Jeg nevnte da «Sagatind»-saken, og sa at der muligens kunde bli tale om enda en sak (Louise Nielsens tvangsbefraktning), men at dette fikk vi eventuelt komme tilbake til senere. Jeg nevnte ikke «Tampen»-saken, da den allerede har State Departments fulle støtte, og vi må kunne gå ut ifra at lovforslaget om erstatning vil bli vedtatt i inneværende eller iallfall neste kongress-sesjon.

Jeg sa derefter til Mr. Moore at hvis man i State Department tillate en løsning av Jones-saken stor betydning, så la man i Norge ikke mindre vekt på at Hannevig-saken efter alle disse år kunde bli undergitt en uhildet bedømmelse. I den forbindelse nevnte jeg at Stortinget enstemmig hadde henstillet til Regjeringen å ta saken op på nytt, og jeg trodde å kunne si at der i mitt land var en sterk og enstemmig opinion i samme retning. Jeg gav en koncentrert fremstilling av sakens hovedpunkter og de forskjellige faser av dens behandling, og redegjorde derefter for den norske Regjeringens syn med hensyn til det grunnlag på hvilket den nu burde tas op.

Det var tydelig at Mr. Moore ikke hadde noget videre kjennskap til saken, men han hørte opmerksomt på hvad jeg sa. Han vilde sette sig nærmere inn i både Hannevig-saken og de andre saker, og vilde si mig til såsnart Mr. Hackworth kom tilbake. Han foreslo at vi 3 da sammen skulde drøfte disse ting. — At Mr. Moore personlig var stemt for et oppgjør av alle sakene ved voldgift, kan der ikke tvil om. Jeg håper han vil fastholde dette også efter at han har talt med Mr. Hackworth og for øvrig satt sig inn i det materiale vedrørende Hannevig-saken som beror i State Department.

Da jeg fant at det kunde være nyttig at også Mr. Dunn, den nye chef for State

Departments Western European Divison (under hvilken Norge sorterer) fikk kjennskap til disse saker, søkte jeg også ham. Han tiltrådte sin stilling 1 juli og hadde åensynlig ennu ikke hørt hverken om Hannevig-saken eller Jones-saken. Han hadde ikke sett nogen innberetning fra legasjonen i Oslo om disse saker. Han var imidlertid meget interessert og bad mig fortelle mest mulig. Jeg ga ham en lignende fremstilling som den jeg hadde gitt Mr. Moore, visstnok noget mer utførlig. Også Mr. Dunn's umiddelbare innstilling synes å være den at det vilde være bra og rimelig om samtlige disse mellemværender, som det ikke var lykkes å gjøre op ved direkte forhandlinger, kunde bli løst ved voldgift. Han sa at utenriksminister Hull personlig var meget interessert i å få bragt ut av verden alle gamle saker av denne art. Mr. Dunn vilde nu studere dokumentene og sette sig i forbindelse med Mr. Moore. —

Jeg avventer nu den bebudede konferanse med Mr. Moore og Mr. Hackworth, og får da forhåpentlig anledning til en mere inngående drøftelse av disse saker. Det blir interessant å høre hvad Mr. Hackworth har å si. Han har som sagt bedre kjennskap til sakene enn nogen annen i State Department, og hans innstilling har hittil vært sterkt, næsten voldsomt for det amerikanske standpunkt i Jones-saken, og dessverre lite velvillig i Hannevig-saken.

Jeg oppfatter stillingen fremdeles sånn at jeg skal innskrenke mig til å orientere State Department om, og mest mulig skape forståelse for det norske syn på disse saker, samt til å søke å få et inntrykk av hvorledes man her ser på dem, og at eventuelle forhandlinger iallfall inntil videre vil bli ført i Oslo. Sånn som forholdene ligger an deler jeg helt ut den opfatning at våre interesser vil være best tjent med dette.

W. Morgenstjerne.

Vedlegg 8.

Legation of the United States of America.

Memorandum.

Case of Mr. Christoffer Hannevig.

The memorandum handed by His Excellency Dr. Halvdan Koht, Royal Minister of Foreign Affairs, to Mr. Philip on May 29, 1935, relative to the case of Mr. Christoffer Hannevig was duly submitted to the Department of State.

Översettelse.

Amerikas Forente Staters Legasjon.

Memorandum.

Hr. Christoffer Hannevigs sak.

Det memorandum som utenriksminister Dr. Halvdan Koht overrakte Mr. Philip den 29 mai 1935 angående her Christoffer Hannevigs sak, har vært forelagt det amerikanske utenriksdepartement.

The Department observes that after a thorough consideration of the representations both oral and written made at the time of the presentation of this claim by Mr. F. Herman Gade, Minister of Norway on Special Mission, the Department by its note of June 15, 1927, to Mr. Gade explained in detail the reasons why the Government of the United States was not disposed to give further consideration then or at any future time to any claim advanced in behalf of Mr. Hannevig and growing out of transactions referred to in the memorandum above mentioned.

It must be stated therefore that the Government of the United States considers that the Hannevig case has been definitely disposed of as being without legal or equitable basis.

Oslo, July 26, 1935.

Nevnte departement bemerker at det efter grundig overveielse av de forestillinger som både muntlig og skriftlig blev gjort på den tid da dette krav blev fremført av den norske sendemann i særlig misjon, herr F. Herman Gade, forklarte i sin note av 15. juni 1927 i enkelheter grunnene til at De Forente Staters regjering hverken på det daværende tidspunkt eller i fremtiden var villig til ytterligere å overveie noget krav som måtte bli fremført på vegne av herr Hannevig og som hadde sin opprinnelse i de forretninger som omtales i ovennevnte memorandum.

Det må derfor fremholdes at De Forente Staters regjering er av den mening at Hannevig-saken er endelig avsluttet, da den savner såvel retts- som billighetsgrunnlag.

Oslo, 26 juli 1935.

Vedlegg 9.

Notat, diktert av utenriksråd Esmarch, Oslo 30 juli 1935.

Den amerikanske sendemann søkte mig idag for personlig å overlevere mig vedlagte memorandum angående Hannevig-saken. Han sa at han kjente til fra sin konferanse med utenriksministeren og fra en samtale han hadde hatt med forhenværende statsminister Mowinckel at det norske Storting enstemmig hadde uttalt sig til fordel for Hannevig. Men det hadde ikke lykkes ham å skaffe referat fra vedkommende stortingsmøte. Jeg fortalte ham at saken var behandlet for lukkede dører, men bekreftet forøvrig at resultatet var en enstemmig stortingsbeslutning. Minister Hoffman Philip sa at han på Mowinckels anmodning hadde erklært sig villig til å

gjøre hvad han kunde for å imøtekomme det norske ønske, og når han nu ankom til Washington (som han passerer på vei til sin nye post i Santiago) skulde han på ny anbefale saken i State Department. Men han vilde ha sagt mig helt åpent og rent ut, at han anså det for helt nytteløst. Jeg takket ham for hans tilsagn og tilføiet at han kunde være sikker på at alle de her som hadde hatt befatning med denne saken, og som følte sig overbevist om at det var gjort Hannevig urett, vilde være meget takknemlig for enhver imøtekommenhet fra amerikansk side.

Vedlegg 10.

Strengt fortrolig.

**Skriv frå sendemann Morgenstjerne til Utanriksdepartementet, Washington, D. C.,
7 august 1935.**

Utenriksdepartementet.

Jeg blev igår tilkalt til den bebudede konferanse i State Department om Hannevig-saken og Jones-saken. Mr. Hackworth var nu kommet tilbake fra sin ferie, og tilstede var sistnevnte og assisterende utenriksminister Moore. Mr. Moore begynte med å si at State

Department nøie hadde overveiet den henstilling som den norske utenriksminister gjennem den amerikanske sendemann i Oslo hadde rettet til den amerikanske regjering, men man var kommet til det resultat at man ikke kunde gå med på voldgift i Hannevig-saken. Han fremkom derefter med den for mig overraskende uttalelse at State Depart-

Vedlegg.

Hannevig-saka.

ment allerede i skrivelse av 11 juli sistleden hadde instruert legasjonen i Oslo om å meddele utenriksminister Koht dette den amerikanske regjerings standpunkt. Det vil erindres at jeg, 16 juli, hadde konferanser om Hannevig-saken såvel med assisterende utenriksminister Moore som med chefen for State Departments vest-europeiske avdeling, Mr. Dunn, og at begge herrer da uttalte sin sympati for tanken om å få såvel Hannevig-saken og Jones-saken som andre erstatningsaker løst ved voldgift. Ikke et ord blev ved den leilighet nevnt om at State Department allerede 5 dager i forveien hadde sendt sitt svar til Oslo. Ennu merkeligere blir dette forhold i betraktning av at jeg bragte på det rene at State Departments skrivelse av 11 juli var blitt undertegnet av Mr. Moore selv. Etter felleskonferansen fikk jeg nemlig på Mr. Hackworths kontor gjøre meg bekjent med skrivelsens innhold. Da jeg besværet mig over at en så vesentlig ting ikke var blitt meddelt mig, uttalte Mr. Hackworth at han var enig i at dette var høist beklagelig, og tilføiet at Mr. Moore måtte ha glemt at en sånn skrivelse var blitt sendt. Jeg tror dette må være forklaringen, da jeg er forvissnet om at Mr. Moore ikke med hensikt vilde tilbakeholdt meddelelsen herom. Mr. Moore er 76 år gammel. Jeg kan tenke mig at han har fått sig forelagt skrivelsen og undertegnet uten å feste sig ved innholdet. Hvad Mr. Dunn angår så er jeg sikker på at han intet kjente til saken. — Det forekommer mig dog at det forefalne vanskelig kan undskyldes og at jeg har all grunn til å beklage mig over å ha vært utsatt for dette.

Jeg vender nu tilbake til omtalen av konferansen igår. Etter at jeg hadde uttalt den største skuffelse over avgjørelsen, og håpet om at den ikke måtte være endelig, drøftet vi i en times tid Hannevig- og Jones-sakene. Jeg fremholdt at man i Norge mente å ha strukket sig meget langt når man gikk med på voldgift i Jones-saken til tross for høiestrettsdommen, og at Norges Regjering og Storting sikkert hadde ventet at der fra amerikansk side vilde bli vist en tilsvarende imøtekommenhet i Hannevig-saken.

Mr. Moore og især Mr. Hackworth bragte frem forskjellige fra dokumentene kjente ting om Hannevigs forretningsførsel etc., og Mr. Hackworth brukte herunder meget sterke ord. Han sa således om Hannevig at han «even swindled his own country-men». Mr. Moore nevnte Haagdommen av 1922 og leste op dennes slutningspassus hvor der refereres til Hannevig på en nedsettende måte. Jeg fremholdt at man ikke måtte gå ut ifra at alt

det som blev sagt i Hannevigs disfavør var korrekt og rettferdig, og citerte de rosende uttalelser om Hannevigs innsats som var fremkommet bl. a. fra Shipping Boards daværende formann, Mr. Hurley, fra Lord Northcliffe o. a. — Og jeg la til at selv om der skulde være forhold som kunde kritiseres, så kunde ikke det frita de amerikanske myndigheter for å gi Hannevig erstatning hvis det blev påvist at han hadde lidt overlast ved myndighetenes forføininger. Mr. Hackworth omtalte derefter opgjøret av juli 1926, som han mente var helt avgjørende, og utelukket videre krav fra Hannevigs side.

Jeg søkte å gjøre det klart at den norske regjerings forslag nettop gikk ut på å se bort fra alle formelle og juridiske vanskeligheter og la en voldgiftsnevnd avgjøre om der ikke tross alt, ut fra billighets — betraktninger, tilkom Christoffer Hannevig personlig en erstatning. Jeg sa at når Hannevig kom i vanskeligheter og til slutt blev slått konkurs, så var der meget som talte for at så skjedde nettop som følge av myndighetenes optreden overfor ham. Vi måtte gå tilbake til 3. august 1917, da Hannevig var en rik mann og hadde anbragt flere millioner dollars i sine skibsverfter, og så følge utviklingen i de neste 3—4 år da disse verfter bygget første klasses skiber for Shipping Board, mens Hannevig personlig tapte alt, ja endog blev påstått å skyldes Shipping Board svære beløp. Jeg uttalte mig forøvrig overensstemmende med de av utenriksminister Koht til minister Philip leverte «Fundamental facts of the Hannevig case». — Det var meget vanskelig å hindre samtalen fra å flyte ut i drøftelser av sakens mangfoldige detaljer og dens formelle vanskeligheter, og jeg måtte gang på gang søke å bringe den tilbake til sakens forholdsvis enkle hovedtrekk.

Mens Mr. Moore, der øiensynlig fremdeles kjente svært lite til saken, stillet sig sympatisk til hvad jeg fremholdt, så var det vanskelig hos Mr. Hackworth å vinne gehør for noget som talte i Hannevigs favør. Jeg kan ikke nekte for at jeg fikk inntrykk av at Mr. Hackworth fryktet å la Hannevig-saken undergis voldgift. Han uttalte således at man aldri kunde vite hvad en internasjonal nevnd kunde komme til! I 1922 var den amerikanske regjering blitt dømt til å betale norske skibseiere over 12 millioner dollars. Jeg bemerket hertil at begge parter jo løp den risiko å tape, og at en voldgifts hensikt var den at der skulde skje full rettferdighet til begge sider, og det burde alle kunne bære sig for. Til dette svarte Mr. Hackworth omtrent følgende: Selv om vi kunde bli enig om voldgift i prinsippet, så er der

bare «en chance i tusen» for at vi kunde enes om grunnlaget for voldgiften. Han tilføiet at han ikke hadde den ringeste tro på at Senatet eventuelt vilde ratifisere en voldgiftsavtale i Hannevig-saken. Denne sak var for «notorious», der var så mange interesser og personer som var fiendtlig innstillet og som nok vilde få hindret at Senatet godkjente en voldgiftsavtale. — Han uttalte til slutt at hvis vår ufravelige betingelse for å akseptere voldgift i Jones-saken var at U. S. A. på sin side gikk med på voldgift i Hannevig-saken, så måtte den amerikanske regjering heller la Jones-saken falle.

Der er kanskje liten utsikt til å få State Department til å endre sin beslutning om ikke frivillig å gå med på voldgift. Imidlertid har jeg et sterkt inntrykk av at saken denne gang ikke har vært gitt den grundige, samvittighetsfulle overveielse som vi måtte kunne vente når Norges utenriksminister, med mandat fra et enstemmig Storting, henvender sig til den amerikanske regjering. Henvendelsen har etter min mening i hvert fall krav på en mere inngående og fyldest-

gjørende besvarelse enn den som inneholdes i State Departments korte skrivelse av 11 juli, d. å.

Hvad jeg ovenfor har nevnt om Mr. Moore's og Mr. Dunn's ubekjentskap med saken er jo også høist påfallende. Jeg føler mig ikke engang overbevist om at saken har vært forelagt for utenriksminister Hull, og jeg har under overveielse telegrafisk å anmode det kgl. Departement om bemyndigelse til, efter at Departementet nu er bekjent med det amerikanske svar, å omtale saken for Mr. Hull. I denne forbindelse vil jeg også nevne, at den nye amerikanske sendemann i Oslo, Mr. Biddle, under vårt nylige samvær her viste stor entusiasme for sine nye oppgaver og interesse for å få bilagt alle mellomværender mellom våre land. Jeg kunde tenke mig at en henvendelse til ham når han nu om kort tid tiltrer sin stilling kunde ha betydning. Alt i alt kvier jeg mig ved å anse slaget for definitivt tapt i denne omgang, før en ny appell er rettet til den amerikanske regjering om å gå med på å la Hannevig-saken — for første gang i dens lange historie — undergis bedømmelse av uhildet tredjemann.

W. Morgenstjerne.

Vedlegg 11.

Strengt fortrolig.

**Skriv frå sendemann Morgenstjerne til Utanriksdepartementet,
Washington, D. C., 17 august 1935.**

Utenriksdepartementet.

Under mitt besøk hos utenriksminister Hull 15 ds. bad jeg om å få henlede hans personlige oppmerksomhet på Hannevig-saken. Jeg sa at jeg var blitt gjort bekjent med de instruksjoner i saken som State Department allerede hadde sendt den amerikanske legasjon i Oslo, men at jeg inderlig håpet, og at jeg visste at min Regjering håpet, at dette ikke var State Departments siste ord i denne sak.

Mr. Hull sa at saken var blitt behandlet av Assistant Secretary of State Moore. Jeg fikk et bestemt inntrykk av at utover dette hadde Mr. Hull lite eller intet kjennskap til saken. Jeg sa at vi fra norsk side var oppmerksom på at den frembød forskjellige vanskeligheter, men at der var en sterk opinion i Norge — som blandt annet hadde gitt sig uttrykk i en enstemmig stortingsbeslutning

— at der ikke var ydet full rettferd mot Hannevig, og at der alt tatt i betraktning tilkom ham en opreisning og erstatning. Min Regjering hadde imøtekommet State Departments ønske om voldgift i en annen sak — hvor det til og med gjaldt en dom av Norges høiesterett — og man hadde til gjengjeld håpet og ventet at den amerikanske regjering, som alltid hadde vært en varm tilhenger av voldgiftstanken, vilde gå med på å undergi Hannevig-saken bedømmelse av en uhildet internasjonal nevnd.

Mr. Hull lovet mig personlig å sette sig inn i saken og drøfte med vedkommende embedsmann som behandlet den om det vilde være mulig for State Department allikevel å imøtekomme vårt ønske. Jeg takket ham og sa at jeg visste at min Regjering vilde sette pris på det tilsagn han nettop hadde gitt mig.

W. Morgenstjerne.

Vedlegg.

Hannevig-saka.

Vedlegg 12.

Skriv frå statssekretær Hull til sendemann Morgenstjerne,
Washington, D. C., 22 august 1935.

Översettelse.

Sir:

Since your recent call at the Department concerning the claim of Christopher Hannevig, I have looked into the matter and find the situation to be somewhat as follows:

Mr. Hannevig's claim, as you well know, is based upon losses alleged to have been suffered by him in connection with the taking over by this Government during the period of the war of the plants of American shipbuilding corporations in which he was a stockholder.

Differences which arose between the companies in which Mr. Hannevig was interested, receivers appointed for such companies, and the United States, resulted in considerable litigation. Some of these differences were settled by definite court decrees and the others were terminated by agreements under the terms of which the parties withdrew their suits and the corporations and the receivers forever renounced all claims against the United States, legal or equitable, which they then had or which might arise at any time in the future. Detailed information concerning the litigation and the agreements referred to will be found in the Department's note of June 15, 1927, to Mr. F. Herman Gade, Minister of Norway on special mission. The claims of Mr. Hannevig were carefully considered at that time and the conclusion that they were without legal or equitable merit was reached.

Recently your Minister for Foreign Affairs brought the matter again to the attention of this Government through its Minister at Oslo who has replied under instructions that this Government considers the case closed.

While I regret that your Government should feel that Mr. Hannevig has not received the treatment to which he is entitled, I do not feel under the circumstances that I would be warranted in recommending to the Congress that the matter be reopened.

Accept, Sir, the renewed assurance of my highest consideration.

For the Secretary of State:

R. Walton Moore.

Herr Sendemann.

Efter Deres besök i departementet forleden angående Christopher Hannevigs krav har jeg gjennemgått saken og finner at stillingen er omtrent følgende:

Hannevigs krav er, som De vet, basert på tap som han angivelig har lidt i forbindelse med at De Forente Staters regjering under krigen overtok verfter tilhørende amerikanske skibsbygningsselskaper hvori han var aksjonær.

Uoverensstemmelser som opstod mellem de selskaper som Hannevig var interessert i, disse selskapers bobestyrere og De Forente Stater hadde adskillige rettsvister til følge. Nogen av disse uoverensstemmelser blev avgjort ved endelige rettskjennelser, andre blev ordnet ved forlik, i henhold til hvilke partene trakk sine søksmål tilbake og selskapene og bobestyrerne for alltid gav avkall på ethvert billighets- eller rettskrav mot De Forente Stater som de på den tid hadde eller som fremtidig måtte opstå. Detaljerte opplysninger angående disse rettsvister og forlik finnes i dette departements note til den norske sendemann i særlig misjon, herr F. Herman Gade av 15 juni 1927. Hannevigs krav blev dengang omhyggelig overveiet, og man kom til den slutning at de hverken kunde grunnes på rett eller billighet.

Deres utenriksminister har nylig atter henledet denne regjerings oppmerksomhet på saken gjennom dens minister i Oslo, som efter oppdrag har svart at den amerikanske regjering anser saken som avsluttet.

Idet jeg beklager at Deres regjering er av den mening at herr Hannevig ikke har fått den behandling som han har krav på, finner jeg efter omstendighetene at jeg ikke vilde være berettiget til å anbefale for kongressen at saken gjenoptas.

Motta, Herr Sendemann, forsikringen om min utmerkede høiaktelse.

For Utenriksministeren:

R. Walton Moore.

Vedlegg 13.

P. M.

Spørsmålet om innbringelse av Hannevigsaken for en internasjonal domstol eller undersøkelsesnevnd. Av professor *Frede Castberg*. — Oslo 9 november 1935.

I.

Efter at Stortinget har fattet sin beslutning angående innbringelse av Hannevigsaken for en internasjonal voldgiftsdomstol, har utenriksministeren muntlig stillt forslag herom overfor den amerikanske sendemann i Oslo, idet han har fremhevet at grunnlaget for avgjørelsen burde være billighet. Svaret kom i form av et memorandum, som blev levert utenriksråd Esmarch den 30 juli i år. Svaret var et kategorisk avslag, under henvisning til den amerikanske note til sendemann Gade av 15 juni 1927. På sendemann Morgenstiernes muntlige henvendelse til State Department har dette svart ved note av 22 august 1935. Også her henvises til noten av 15 juni 1927, og svaret går ut på et avslag. — Som grunnlag for det norske forslag om voldgift har tjent et «foreløbig memorandum angående de vesentlige fakta i Hannevigsaken». Dette memorandum er utarbeidet i Utenriksdepartementet i samarbeide med stortingsmann Sven Nielsen som var ordfører i saken.

Der er hertil ikke fremsatt noget krav om voldgift på basis av de gjeldende traktatbestemmelser i forholdet mellom Norge og De Forente Stater. Der er fra norsk side rettet en henstilling til De Forente Stater om å gå med på voldgift på billighetsgrunnlag. Men man kan gå ut fra at alle parter har vært på det rene med at en voldgiftsbehandling av saken på dette grunnlag ikke er hjemlet i de bestående traktater mellom de to land, og derfor bare kunde komme istand ved en overenskomst, avsluttet av partene i henhold til deres egen fri beslutning.

II.

Når De Forente Stater således ikke har villet gå med på en frivillig voldgiftsordning om avgjørelse av saken på grunnlag av billighet, oppstår spørsmålet om hvad De Forente Stater er folkerettslig forpliktet til med hensyn til internasjonal behandling av den foreliggende sak.

De Forente Stater har som bekjent ikke villet tiltre protokollen av 16 desember 1920 om opprettelsen av den faste internasjonale domstol, og har da selvsagt heller ikke påtatt sig nogen som helst forpliktelse til å se sine

tvister med andre land avgjort av denne institusjon.

Derimot består der i forholdet mellom Norge og De Forente Stater en voldgiftstraktat av 20 februar 1929. I henhold til artikkel 1 i denne traktat skal alle tvister, som i mellempfolkelige spørsmål oppstår mellom de høie kontraherende parter i anledning av at den ene part i henhold til traktat eller på annen måte gjør gjeldende et rettskrav mot den annen, henvises til den faste voldgiftsdomstol som er opprettet i Haag ved overenskomsten av 18 oktober 1907, eller til en annen kompetent domstol, overensstemmende med det som i hvert enkelt tilfelle bestemmes ved særlig avtale. (Den «faste voldgiftsdomstol» som det her er tale om, er altså ikke den faste internasjonale domstol, opprettet ved protokollen av 16 desember 1920. «Voldgiftsdomstolen» er i virkeligheten bare en liste over dommere, opnevnt av de kontraherende parters regjeringer. En domstol i den konkrete sak kan bare komme istand ved at et visst antall dommere utpekes ved overenskomst eller på annen måte til å dømme i saken.)

Betingelsen for at et rettskrav skal komme inn under bestemmelsen i artikkel 1 i traktaten av 1929, og altså skal kunne kreves henskutt til voldgift, er imidlertid ennvidere at den ikke har kunnet løses ad diplomatisk vei og at den, hvis den har vært forelagt for den faste mellempfolkelige nevnd som er nedsatt i henhold til traktaten av 24 juni 1914, ikke er blitt bilagt ved denne behandling. Og enn ytterligere oppstiller voldgiftstraktaten av 1929, artikkel 1, den betingelse at de rettskrav saken gjelder, skal være «av rettslig art, fordi de er egnet til å avgjøres efter grunnsetningene for rett og rettferdighet (the principles of law or equity)». Artikkel 2 i traktaten opregner dessuten fire kategorier av tvister som ikke skal omfattes av voldgiftsforpliktelsene. Det er her særlig den første av disse kategorier som har interesse, nemlig de tvister som «hører inn under nogen av de høie kontraherende parters egen jurisdiksjon».

Til tross for at voldgiftstraktaten av 1929 inneholder disse forbehold, kan det nok tenkes utformet et slikt krav i Hannevigsaken at kravet må sies å inngå under voldgifts-

Vedlegg.

Hannevig-saka.

traktaten, således at De Forente Stater må anses forpliktet til å gå med på at kravet henskytes til voldgift. Kravet måtte da fremsettes som et folkerettslig erstatningskrav for den norske stat mot De Forente Stater, basert på den påstand at den norske borger Chr. Hannevig av amerikanske statsmyndigheter var behandlet på en måte som strider mot folkerettens regler. Om De Forente Stater avslår å gå med på voldgift angående et slikt krav, vil dette etter min mening ikke være i overensstemmelse med traktaten av 1929.

Nu kunde det tenkes at man fra amerikansk side vilde anse traktaten av 1929 uanvendelig allerede av den grunn at de kjensgjerninger hvorav det norske erstatningskrav i tilfelle skulde utspringe, i tid lå forut for ratifikasjonen og undertegningen av voldgiftstraktaten av 1929. Denne innvending mot anvendelse av voldgiftstraktaten av 1929 vilde etter min mening ikke være berettiget. Men det er ikke nødvendig å gå nærmere inn på dette spørsmål. For hvis den voldgiftsordning som bestod på tidspunktet for vedkommende skadegjørende handlinger, skulde komme til anvendelse, vilde det bli konvensjonen mellom Norge og De Forente Stater av 4 april 1908; og også om denne traktats bestemmelser legges til grunn, må De Forente Stater anses forpliktet til å gå med på voldgift. Ifølge artikkel 1 i denne traktat skal de tvistigheter av juridisk natur eller angående fortolkningen av traktater som måtte komme til å opstå mellom partene og som ikke måtte kunne blegges ad diplomatisk vei, innbringes for den faste voldgiftsdomstol i Haag. Herfra gjelder bare en undtagelse, for såvidt tvisten angår de kontraherende staters livsinteresser, uavhengighet eller ære eller berører andre makters interesser. — Det vilde ikke være berettiget å påberope sig de forbehold som her er tatt, når det fra norsk side fremsettes krav om voldgift angående et folkerettslig erstatningskrav i Hannevigsaken.

Hvad enten traktaten av 1929 eller traktaten av 1908 legges til grunn, må man altså etter min mening anse De Forente Stater forpliktet til å gå med på voldgift.

Den forpliktelse det her gjelder, er imidlertid ikke så meget verd i praksis. Mens den faste internasjonale domstol i Haag, som er tilknyttet Folkeforbundet, er en permanent institusjon, som statene, når de har forpliktet sig til det, kan stevnes inn for — mens man her altså har en ordning som i mångt og meget er analog med domstolsordningen i de enkelte land — er situasjonen en helt annen når man bare har en almindelig voldgifts-

traktat å bygge på, slik som i forholdet mellom Norge og De Forente Stater. For at en voldgiftssak skal kunne komme istand angående et konkret krav, må partene bli enige om sammensetningen av den domstol som skal i dømme i saken, om domstolens kompetanse m. v. Nekter den ene part å yde sin medvirkning til at voldgiften på denne måte kan komme istand, blir der ikke nogen voldgift av — hvor meget enn dette må betraktes som folkerettsstridig av parten.

Nu har man ganske visst i Haagkonvensjonen av 18 oktober 1907 om fredelig billeggelse av internasjonale tvister en spesiell bestemmelse, som sikter til i nogen utstrekning å yde hjelp, når anvendelsen av en generell voldgiftstraktat volder vanskeligheter av denne art. Det er Haagkonvensjonens art. 53, hvis tre første ledd lyder:

«Den permanente domstol har myndighet til å bringe istand voldgiftsavtalen, hvis partene er enige om å la den gjøre dette.

Den har også sådan myndighet, selv om der kun foreligger anmodning fra den ene av partene, efter at man forgjeves har forsøkt å bli enige ad diplomatisk vei, når det gjelder:

1. En tvist, som går inn under en almindelig voldgiftstraktat, avsluttet eller fornyet, efterat denne overenskomst er trådt ikraft når traktaten forutsetter en voldgiftsavtale for hver tvist og ikke uttrykkelig eller stilltiende utelukker domstolens myndighet til å istandbringe avtalen. Domstolen blir dog ikke å benytte, hvis den annen part erklærer at tvisten efter dens mening ikke tilhører den slags tvister, som faller inn under tvungen voldgift, — forutsatt at ikke voldgiftstraktaten tillegger voldgiftsretten myndighet til å avgjøre dette foreløbige spørsmål.»

(Andre bestemmelser i konvensjonen sier så hvordan man skal få opnevnt den kommisjon som skal utøve den permanente voldgiftsdomstols funksjon i dette tilfelle: å fastsette voldgiftsavtalen.)

Men når man sammenholder denne bestemmelse i Haagkonvensjonen av 1907 med den norske-amerikanske voldgiftstraktat av 1929 eller voldgiftstraktaten av 1908, ser man at begge voldgiftstraktater uttrykkelig utelukker at voldgift i den enkelte sak kan komme istand på annen måte enn ved avtale mellom de to stater. Det heter i voldgiftstraktaten av 1929 art. 1, at saken skal henvises til voldgift «overensstemmende med det som i hvert enkelt tilfelle bestemmes ved særlig avtale; denne særlige avtale skal fastsette domstolens sammensetning, hvis det er nødvendig, bestemme dens myndighet, angi tviste-

spørsmålet eller tvistespørsmålene og fastsette vilkårene for foreleggelsen.

Den særlige avtale skal i hvert enkelt tilfelle avsluttes av kongeriket Norge overensstemmende med dette kongerikes statsforfatning og av Amerikas Forente Stater av presidenten med senatets råd og samtykke.»

Og voldgiftskonvensjonen av 1908, art. 2, lyder:

«I hvert særskilt tilfelle skal de høie kontraherende parter, før de henvender sig til den faste voldgiftsdomstol, slutte en særlig avtale, som tydelig angir tvistens gjenstand, utstrekningen av voldgiftsdommernes myndighet og de tidsfrister som blir å iakttas med hensyn til voldgiftsrettens dannelselse og de forskjellige trin av prosedyren. Det er forutsatt at sådanne særlige avtaler på De Forente Staters vegne vil bli inngått av De Forente Staters president med råd og samtykke av statenes senat.»

Det er altså klart at i forholdet mellom Norge og De Forente Stater kan man ikke kreve anvendt den særlige fremgangsmåte til istandbringelse av voldgiftsavtalen som omhandles i Haagkonvensjonen av 1907, art. 53. Man har her nettop et slikt tilfelle som er nevnt i art. 53, 1, at den generelle voldgiftstraktat «uttrykkelig eller stilltiende utelukker domstolens myndighet til å istandbringe avtalen».

Dette resultat følger også av et av de forbehold som De Forente Stater har tatt overfor Haag-konvensjonen av 1907 ved ratifikasjonen av denne konvensjon. Det heter her:

«At De Forente Stater bifaller denne konvensjon med den forståelse at tilflukt til den Faste Domstol for å få bilagt tvister bare kan skje ved avtale derom gjennom almindelige eller spesielle voldgiftstraktater, som hittil eller herefter er avsluttet mellom partene i tvisten; og De Forente Stater utøver nu det valg som er hjemlet i art. 53 i den nevnte konvensjon, å utelukke utformningen av «kompromisser» av den Faste Domstol, og utelukker herved fra den Faste Domstols kompetanse myndigheten til å istandbringe det «kompromiss» som utkreves i henhold til almindelige eller spesielle voldgiftstraktater, som er inngått eller herefter inngås av De Forente Stater, og erklærer videre uttrykkelig at det «kompromiss» som kreves ved nogen voldgiftstraktat hvori De Forente Stater måtte være part, skal fastsettes ene og alene ved overenskomst mellom de kontraherende parter, med mindre en slik traktat uttrykkelig foreskriver noget annet.»

Hvis altså et norsk krav om voldgift angående et folkerettslig erstatningskrav for

den norske stat mot De Forente Stater møtes med avslag, kan man kritisere dette avslag som folkerettsstridig. Men man har ikke noget rettslig middel til å få en voldgiftssak igang uten De Forente Staters medvirkning.

III.

Hvis et norsk krav om voldgift på folkerettslig grunnlag møtes med avslag, oppstår spørsmålet om man bør søke å bringe til anvendelse traktaten mellom Norge og De Forente Stater av 24 juni 1914 om opprettelse av en permanent internasjonal undersøkelsesnevnd.¹ Art. 1, første ledd i denne traktat, lyder:

«De høie kontraherende parter er enige om at alle tvister mellom dem, likegyldig av hvilken art, som det ikke er lykkes å bilegge ad diplomatisk vei, skal forelegges en permanent internasjonal kommisjon til undersøkelse og betenkning, for så vidt de ikke i henhold til de mellom partene gjeldende traktater blir å avgjøre med voldgift.»

Nu er traktaten av 1914 en av de såkalte «Bryantraktater», inngått på initiativ av daværende utenriksminister William Jennings Bryan. Og øiemødet med disse Bryantraktater er å sikre freden, — med andre ord å skape institusjoner, som kan gripe inn i alvorlige konflikter, som truer freden mellom partene. Det ser man bl. a. av den bestemmelse som finnes i 3dje ledd i den norsk-amerikanske traktat, og som svarer til lignende bestemmelser i de mange andre amerikanske traktater av samme type: «De høie kontraherende parter er enige om ikke å erklære krig eller åpne fiendtligheter, så lenge kommisjonens undersøkelser ikke er tilendebragt og dens betenkning avgitt.» Det er også karakteristisk at ganske visst er Bryantraktatene uten forbeholdsklausuler, idet der ikke er gjort nogen undtagelse for tvister angående ære, livsinteresser m. v.; men til gjengjeld overlater disse traktater det til partenes fri vilje om de vil bøie sig for de forslag nevnden fremsetter. Det er tanken at nevnden skal ha kompetanse selv i de alvorligste politiske konflikter, men slik at partene ikke er bundet av resultatet av nevndens behandling av saken. Også bestemmelsen i traktatens art. 3, 2net ledd, om at nevnden kan «tilby sin medvirkning på eget initiativ», viser at traktaten er tenkt som en fredsgaranti, — at nevnden på samme måte som senere Folkeforbundet er opprettet for å tjene som fredsorgan ved behandlingen av alvorlige politiske konflikter.

¹ Nevnden består av følgende medlemmer: D. Anzilotti, formann, E. Alten, J. Hellner, James Brown Scott, Hadji Mischeff.

Vedlegg.

Hannevig-saka.

Men om dette er traktatens hovedfunksjon, så behøver det ikke derfor ansees utelukket å bringe inn for den permanente nevnd også tvister av mindre alvorlig karakter. I så henseende må man kunne bygge på formuleringen av traktatens art. 1, som uttrykkelig tilkjenner nevnden kompetanse i alle tvister, som ikke har kunnet løses diplomatisk, — alene med den begrensning at de ikke må være av den art at de i henhold til gjeldende traktater blir å avgjøre ved voldgift.

Når man forutsetter at De Forente Stater først har avslått et forlangende om å få saken avgjort ved voldgift, skulde et norsk krav om behandling av nevnden etter traktaten av 1914 ikke kunne avvises med den begrunnelse at kravet er av folkerettslig art. For da vilde jo saken henhøre under voldgift. Det kan imidlertid tenkes at De Forente Stater vil søke å motsette sig nevndens behandling av saken med den begrunnelse at det her gjelder et indre amerikansk anliggende, eller at Hannevigsaken må ansees definitivt op- og avgjort ved hvad der tidligere er skjedd i saken, o. s. v.

Hvis De Forente Stater på denne måte avslår å være med på å gå til undersøkelsesnevnden, etter først å ha avslått voldgift, vil dette visstnok ikke kunne ansees berettiget. Norge må etter min mening kunne kreve saken behandlet av undersøkelsesnevnden, så sant De Forente Stater nekter å henskyte saken til voldgift. Men spørsmålet er om Norge har adgang til å bringe saken inn for den faste nevnd på egen hånd, uten De Forente Staters medvirkning.

Traktaten av 1914 er på dette punkt ikke helt klar. Det heter i traktatens art. 3: «Hvis det ikke lykkes de høie kontraherende parter å bilegge en strid gjennom diplomatisk forhandling, og den ikke blir å avgjøre ved voldgift, skal partene straks henvise den til den internasjonale kommisjon til undersøkelse og betenkning.» Ordenene synes her nærmest å tyde på at den ene part ikke på egen hånd kan bringe saken inn for nevnden, men at det er partene i fellesskap alene, som kan forelegge saken. Dette er imidlertid neppe meningen med bestemmelsen. For det første må man være oppmerksom på at der ikke i traktaten om undersøkelsesnevnden — slik som i voldgiftstraktaten — er inntatt noen bestemmelse om at der skal sluttes en spesiell avtale mellom partene om innbringelse for nevnden. Allerede dette tyder bestemt på at det er meningen å gi hver part anledning til å gå direkte til nevnden med en sak, også i det tilfelle at den annen part nekter å være med på å hen-

skyte saken til nevnden. Og denne fortolkning blir ytterligere bestyrket, når man ser hen til hvad der uttales i den redegjørelse som den amerikanske statssekretær forela for senatets utenrikskomité angående Bryan-traktatene den 15 juni 1914. Det heter her (side 2):

«Opmerksomheten henledes på det faktum at disse traktater tar sikte på henskytelse av tvister til undersøkelse uten nogen ytterligere bemyndigelse fra senatets side. Når det gjelder voldgift, må hver sak forelegges for senatet til dets godkjennelse, selv om det gjelder en sak, som partene i traktaten er enige om å forelegge til voldgift. Da voldgiften binder partene til å godta avgjørelsen, er det nødvendig etter forfatningen at den avtale som anordner voldgift, skal være godkjent av senatet. Undersøkelse derimot adskiller sig fra voldgift deri at den ikke innebærer nogen overenskomst om å underkaste sig avgjørelsen; det er rett og slett en diplomatisk granskning av tvisten og den kan foretas til enhver tid på begjæring av enhver stat (either nation) i alle tilfelle da man mangler andre diplomatiske utveier til å få i stand bileggelse av tvisten.

I de fleste av traktatene er den internasjonale nevnd bemyndiget til å handle på eget initiativ; d. v. s. dersom hver av partene (either Party) undlater å be om en undersøkelse, kan den foreslås av kommisjonen selv.»

Den fortolkning at en tvist kan innbringes for den faste undersøkelsesnevnd av den ene part på egen hånd, står også i beste overensstemmelse med annet ledd i traktatens art. 3. Ifølge denne bestemmelse kan den internasjonale undersøkelsesnevnd tilby sin medvirkning på eget initiativ, og i så tilfelle skal den underrette begge regjeringer og anmode om deres bistand til undersøkelsen. Næste ledd i artikkelen lyder:

«De høie kontraherende parter er enig om å yde den permanente internasjonale kommisjon alle hjelpemidler og enhver bistand; som er nødvendig til foretagelse av undersøkelsen og avgivelse av betenkningen.» Nevnden kan altså selv ta initiativ til å behandle en tvist mellom de to parter. Og traktaten må være slik å forstå at begge parter også i dette tilfelle er rettslig forpliktet til å yde nevnden enhver bistand til foretagelsen av dens undersøkelse og avgivelsen av dens betenkning. Når således traktaten åpner adgang til å iverksette en undersøkelse av en tvist, selv om ingen av partene ønsker det, vilde det være lite rimelig om nevnden ikke skulde måtte behandle saken på den ene parts begjæring.

IV.

Det må altså visstnok antas at den norske regjering, dersom den amerikanske regjering avslår en begjæring om voldgiftsbehandling av et folkerettslig erstatningskrav i Hannevig-saken, må kunne kreve at saken blir forelagt for den permanente nevnd som er nedsatt i henhold til traktaten av 24 juni 1914. Og hvis De Forente Stater nekter å medvirke til en slik foreleggelse for nevnden, må det visstnok antas at saken kan bringes inn for nevnden av den norske regjering på egen hånd.

Men der kan spørres: Kan den norske regjering allerede i første omgang gå frem etter traktaten av 1914 om den faste undersøkelsesnevnd; kan den med andre ord gå veien om undersøkelsesnevnden uten først å ha fått avslag på et krav om anvendelse av voldgiftsinstitusjonen?

Efter min mening skulde denne fremgangsmåte ikke være utelukket. Men kravet bør da fremsettes som et rent billighetskrav, slik at der overhodet ikke reises nogen rettslig tvist. At De Forente Staters regjering overfor et slikt norsk forslag om henskytelse av et billighetskrav i Hannevig-saken til en forliksnevnd skulde svare at denne vei ikke er den rette, fordi saken er en sak av rettslig art, er lite sannsynlig. Mere sannsynlig er det at De Forente Staters regjering vil avslå med den begrunnelse at saken må betraktes som et indre amerikansk anliggende eller av andre grunner ikke egner sig til undersøkelsesbehandling. Den norske regjering må imidlertid visstnok ha anledning til å henvende sig direkte til nevnden på egen hånd, uten amerikansk medvirkning (jfr. ovenfor). Og det vilde efter min mening ikke være riktig av nevnden å erklære sig inkompetent, så sant det krav som fra norsk side fremsettes, formuleres som et rent internasjonalt billighetskrav.

Man må imidlertid være opmerksom på at en behandling av den internasjonale undersøkelsesnevnd ikke i noget tilfelle leder til en bindende avgjørelse. Selv om nevnden skulde konkludere med en flertallsinnstilling i Norges favør, vilde De Forente Stater ha folkerettslig full adgang til å undlate å ta det minste hensyn til nevndens forslag. Dessuten må man være opmerksom på at det å henvende sig til undersøkelsesnevnden i første omgang, utvilsomt vil gjøre det vanskelig senere å forlange voldgift. Ganske visst vil det vel teoretisk være mulig å stille krav om voldgiftsbehandling i henhold til traktaten av 1929, selv

om man først har krevet behandling av undersøkelsesnevnden, — og det hvad enten et krav om slik behandling allikevel ikke har ført til at saken er blitt behandlet på denne måte, eller en behandling av undersøkelsesnevnden ganske visst har funnet sted, men uten, at tvisten derigjennem er blitt bilagt. Den omstendighet at man har prøvet å nå til et resultat ved først bare å fremsette et billighetskrav og fremlegge dette krav for nevnden, skulde nemlig i og for sig ikke gjøre det umulig senere å ta op spørsmålet om å få det folkerettslige erstatningskrav pådømt ved voldgift, når billighetsveien (henskytelse til undersøkelsesnevnden) ikke har ført til noget resultat. Teoretisk skulde som sagt den ting at man først prøver å nå til et resultat ved anvendelse av traktaten av 1914 ikke stenge veien om den internasjonale voldgift, når saken siden tas op som et folkerettslig erstatningssøksmål. Men man må sikkert være forberedt på at det å påberope sig traktaten av 1914 om den internasjonale undersøkelsesnevnd, faktisk vil utsette én for senere å bli møtt med den innvending at man fra norsk side derigjennem selv har karakterisert tvisten som uskikket til å bli avgjort ved voldgift efter voldgiftstraktaten. Spesielt forekommer det mig helt utvilsomt at De Forente Stater kommer til å si nei til et krav om voldgift, dersom Hannevigsaken først har vært behandlet av en undersøkelsesnevnd, hvis flertall har uttalt sig mot Norge.

En fremgangsmåte, som kan tenkes, er forøvrig den at den norske regjering stiller et alternativt krav om avgjørelse ved voldgift eller undersøkelse av saken av den internasjonale undersøkelsesnevnd. Resonnementet skulde da være dette: Enten betrakter man Hannevigsaken som en folkerettslig affære. Da er den rette vei innbringelse for en voldgiftsdomstol. Eller den betraktes som en sak angående anvendelse av billighetshensyn. Da skulde undersøkelsesnevnden i henhold til traktaten av 1914 være det rette forum. Hvis en slik henvendelse skulde bli møtt med totalt avslag av de Forente Staters regjering, måtte der visstnok være adgang til å bringe saken inn for undersøkelsesnevnden ved ensidig handling av den norske regjering.

V.

Angående chancene for å opnå et resultat, som er gunstig for Norge, ved å følge den ene eller den annen fremgangsmåte, kan der selvsagt ikke uttales noget, uten at man går inn på sakens realitet. Jeg

Vedlegg.

Hannevig-saka.

vil bare, idet jeg henviser til mine tidligere uttalelser i Hannevigsaken (avgitt i årene 1927—1931), fremholde at jeg ikke mener vi har nogen chance til å få medhold i en voldgiftssak på juridisk grunnlag. Heller ikke tror jeg det er sannsynlig at et flertall i undersøkelsesnevnden vil fremsette forslag om at de Forente Stater skal betale erstatning til Norge til fordel for Chr. Hannevig. Som ovenfor nevnt, vil de Forente Stater forøvrig ikke være folkerettslig forpliktet til å bøie sig for en uttalelse av nevnden, om det skulde kunne tenkes at den kom til å gå i Norges favør.

Angående omkostningene ved en behandling av saken for undersøkelsesnevnden, tør jeg ikke uttale noget bestemt. Det heter i siste ledd av art. 2 i traktaten av 1914:

«Med mindre annet er avtalt mellom partene, skal prosedyren ved den internasjonale kommisjon skje i overensstemmelse med reglene i kap. 3 i den ovennevnte konvensjon» (d. v. s. Haagkonvensjonen av 18 oktober 1907). Prosedyren skal med andre ord i mangel av annen avtale foregå efter de regler som gjelder for voldgiftsprosedyren, og skulde altså for så vidt presumptivt medføre omtrent de samme omkostninger som en voldgiftsprosedyre. Nevndens utgifter skal ifølge traktaten av 1914, art. 2, 2net ledd betales av de to regjeringer med like deler. Denne regel gjelder også for voldgiftsdomstolens utgifter (Haagkonvensjonen av 1907, art. 85). Heller ikke for så vidt skulde der derfor bli nogen forskjell med hensyn til utgiftene, om man velger den ene eller den annen vei.